

Katedra rozvojových studií

Přírodovědecká fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

**Analýza dopadů izraelské okupace na obyvatelstvo
Západního břehu**

Bakalářská práce

Vypracoval: Vojtěch Mrázek
Vedoucí práce: Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.

Olomouc, 2015

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přírodovědecká fakulta

Akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Vojtěch MRÁZEK**
Osobní číslo: **R12306**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Analýza dopadů izraelské okupace na obyvatelstvo Západního břehu**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je analyzovat dopady izraelské okupace na obyvatelstvo Západního břehu Jordánu. V první části práce bude teoreticky ukotven izraelsko-palestinský konflikt se zaměřením na historický vývoj vztahu obou aktérů konfliktu. V části druhé budou detailně popsány a analyzovány vybrané konkrétní dopady okupace na civilní obyvatelstvo Západního břehu. Část třetí bude věnována případové studii Jordánského údolí.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **20 - 25 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Čejka, M. 2013. Izrael a Palestina. Brno: Barrister & Principal Krupp, M. 2013. Dějiny státu Izrael. Praha: Vyšehrad Gerloff, J. 2002. Komu patří země Izrael? Praha: Návrat domů Kadman, N. 2013. Acting the Landlord: Israel's Policy in Area C, the West Bank. Jerusalem: B'Tselem United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory. 2013. The Humanitarian Impact of the Barrier. Jerusalem: OCHAOPT

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Mgr. Jaromír Harmáček, Ph.D.**
Katedra rozvojových studií

Datum zadání bakalářské práce: **12. února 2014**
Termín odevzdání bakalářské práce: **16. dubna 2015**

L.S.

Prof. RNDr. Ivo Frébort, CSc., Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 12. února 2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně a veškeré podkladové materiály uvádím v přiloženém seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....
podpis studenta

Poděkování:

Touto cestou bych rád poděkoval svému vedoucímu práce Ing. Mgr. Jaromíru Harmáčkovi, PhD. za odbornou pomoc, cenné rady, vstřícnost a ochotu, se kterou ke mně vždycky přistupoval.

Seznam grafů, map, obrázků a tabulek

Seznam grafů:

Graf 1: Počet osadníků násilně převzatých pramenů a počet pramenů takto ohrožených. Západní Břeh 2012.	34
Graf 2: Izraelské útoky na Západním břehu: Listopad 2012 – Květen 2013.....	35

Seznam map:

Mapa 1: Výskyt chudoby v jednotlivých palestinských gubernorátech.....	18
Mapa 2: Znázornění chudoby na palestinském území podle jednotlivých lokalit	19
Mapa 3: Rozsah zóny C na Západním břehu	20
Mapa 4: Trasa separační bariéry, únor 2008.....	29

Seznam obrázků:

Obrázek 1: Rozdělení Západního břehu do jednotlivých zón podle let.....	20
Obrázek 2: Lokality spadající pod zónu C – srovnání s výskytem chudoby	22
Obrázek 3: Varovný betonový objekt zakazující vstup umístěný přímo před cedulí vymežující území pod palestinskou správou	24
Obrázek 4: Lokality spadající pod zónu C – srovnání s dominantní úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání.....	25
Obrázek 5: Výskyt chudoby – srovnání s dominantní úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání.....	25
Obrázek 6: Výskyt objektů, které omezují svobodu pohybu (World Bank, 2014) – srovnání s hranicemi zón A a B.	26
Obrázek 7: Mapa výskytu chudoby – souvislost s mírou omezení pohybu.....	27
Obrázek 8: Mapa lokalit negativně ovlivněných separační bariérou – srovnání s výskytem chudoby	30

Seznam tabulek:

Tabulka 1: Počet obyvatel zasažených firing zone	23
Tabulka 2: Proces výstavby bariéry, červenec 2012.....	29
Tabulka 3: Počet osadníků v jednotlivých gubernorátech Západního břehu	31

Seznam použitých zkratek:

ARIJ	Applied Research Institute- Jerusalem
BBC	British Broadcasting Corporation
CBS	Central Bureau of Statistics
ČRo	Český rozhlas
HCR	Head count ratio
HDP	Hrubý domácí produkt
ICAHD	The Israeli Committee Against House Demolitions
IDF	Israeli Defensive Force
JVS	Jordan Valley Solidarity
OCHAOPT	Office for the Coordination of Humanitarian Affairs occupied Palestinian territory
OOP	Organizace pro osvobození Palestiny
OSN	Organizace spojených národů
PASSIA	Palestinian Academic Society for the Study of International Affairs
PCBS	Palestinian Central Bureau of Statistics
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNICEF	Children's Rights & Emergency Relief Organization
UNRWA	The United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees
WHO	World Health Organization

Abstrakt:

Práce si dává za úkol analyzovat dopady izraelské okupace na Západním břehu Jordánu. Teoretická část je věnována historickému kontextu izraelsko-palestinského konfliktu, a to při snaze vyhnout se obvyklým zkratkám a předsudkům. V druhé části je definována a popsána izraelská okupace Západního břehu, analyzovány jsou její dopady na život palestinských obyvatel. Analýza je založena na komplexním popsání vybraných problémů spojených s okupací a jejich geografické komparaci s výskytem chudoby. Popsány jsou také prohřešky proti lidským právům. Zvláštní kapitola je věnována Jordánskému údolí, které na Západním břehu vyniká svou zranitelností a zároveň strategickou důležitostí pro Izrael.

Klíčová slova:

extremismus, chudoba, islám, Izrael, judaismus, konflikt, okupace, Palestina, separační bariéra, Západní břeh Jordánu, židovské osady

Abstract:

The aim of this Thesis is to analyze the impacts of occupation for inhabitants of West Bank. Theoretical part is devoted to description of the historical context of Israeli-Palestinian conflict while trying to avoid usual simplifications and stereotypes. In the second part the Israeli occupation of West Bank is described and analyzed. The analysis is based on complex description of particular problems connected with occupation and its geographical comparison with poverty head count ratio. The Human Rights violations are also described. A special chapter is devoted to Jordan Valley, an area which is – within West Bank – especially vulnerable and at the same time strategically important for Israel.

Key words:

extremism, poverty, Islam, Israel, Judaism, conflict, occupation, Palestine, the separation barrier, West Bank, Jewish settlements

Obsah

1	Úvod	1
2	Cíle a metody práce	1
3	Arabsko-izraelský konflikt.....	3
3.1	Do roku 1948.....	3
3.1.1	Od starověku po Osmanskou říši	3
3.1.2	Antisemitismus a sionismus	4
3.1.3	Britský mandát, Balfourova deklarace	5
3.1.4	Na cestě k nezávislosti Izraele	6
3.2	Po vzniku nezávislého Izraele.....	8
3.2.1	Palestinští uprchlíci	8
3.2.2	Období 1949 až 1967	9
3.2.3	Počátek okupace.....	9
3.2.4	Sedmdesátá a osmdesátá léta	10
3.2.5	První intifáda	12
3.2.6	Mírový proces	13
3.2.7	Druhá intifáda	14
3.2.8	Po smrti Arafata	15
4	Analýza dopadů okupace	17
4.1	Dopady okupace v souvislosti s chudobou na Západním břehu	17
4.1.1	Chudoba na palestinském území.....	18
4.1.2	Zóna C	19
4.1.3	Omezení pohybu	26
4.1.4	Separční bariéra.....	28
4.1.5	Osadnictví a jeho důsledky.....	31
4.1.6	Ekonomické dopady osad.....	33
4.1.7	Osadnické násilí.....	34

4.2	Nedostatek odpovědnosti ze strany izraelské armády.....	36
4.2.1	Administrativní vazby, špatné zacházení s vězni	37
4.3	Jordánské údolí	38
4.3.1	Specifika Jordánského údolí.....	39
4.3.2	Jordánské údolí z pohledu Izraele.....	41
4.3.3	Metody nenásilného odporu	41
4.4	Druhá strana mince	42
5	Závěr	44
6	Literatura.....	48
6.1	Tištěné zdroje.....	48
6.2	Internetové zdroje	49

1 Úvod

Věnovat se arabsko-izraelskému konfliktu, potažmo získat věrohodné informace není jednoduché. Obě strany konfliktu se snaží získat světovou veřejnost na svou stranu – i za cenu lhaní a zamlžování nepříjemných faktů. Málokdy se dává za pravdu druhým. Pokud k tomu připočteme povrchnost médií, kdy v krátkých televizních šotech jednoduše není možné rozvést hloubku blízkovýchodních konfliktů, a přidáme předpojatost některých lidí, je rozporuplnost v chápání konfliktu na světě.

V českém prostředí se neobjektivnost ještě více umocňuje. Zatímco do roku 1989 podporoval tehdejší režim palestinskou stranu a brojil proti „imperialistickému“ Izraeli, dnes je situace diametrálně odlišná. Izraelský deník The Jerusalem Post nazval v roce 2003 Českou republiku nejvíce proizraelskou zemí v Evropě. A není se čemu divit – bývalý premiér Miloš Zeman přirovnal Jásira Arafata k Hitlerovi, bývalý ministr zahraničních věcí Cyril Svoboda přiznal, že dělal proizraelskou politiku a bývalý premiér Mirek Topolánek veřejně označil Izrael za ostrůvek pozitivní deviace bojující proti náporu barbarství (Tureček, 2011). Situace zašla v nedávné době tak daleko, že se proti bezvýhradné české podpoře obrátili sami zástupci izraelských politiků. V dopise adresovaném premiéru a ministru zahraničních věcí se vyjádřili jednoznačně: „Izrael potřebuje takové přátele, kteří se nevyhýbají kritice naší státní politiky.“ (Čejka 2014) Úkolem této bakalářské práce bude pravý opak – analyzovat bez předpojatostí a z pohledu obou stran konfliktu.

2 Cíle a metody práce

Cílem bakalářské práce je popsat a analyzovat dopad izraelské okupace Západního břehu na civilní palestinské obyvatelstvo.

V první části se práce zaměřuje na popis izraelsko-arabských (později izraelsko-palestinských) vztahů v průběhu dějin. Zde je nutné podotknout, že v úvodu zmíněné neobjektivní pohledy na konflikt se nezdědky promítají také do akademické sféry. Při studiu monografických materiálů k teoretické části své bakalářské práce jsem se setkal s neutrálním, místy ale také s proizraelským náhledem. Při studování serverů některých palestinských neziskových organizací tomu bylo často naopak. Informace tedy, půjde-li to, vždy doplním i pohledem druhé strany. Vzhledem k bohatosti mého tématu a omezenému rozsahu se budu zaměřovat pouze na specifická období a určité oblasti konfliktu.

V druhé části je definována a popsána izraelské okupace Západního břehu, analyzovány jsou její dopady na život palestinských obyvatel. V čem spočívá izraelská okupace? Je v rozporu s mezinárodním právem? Jaké jsou hlavní lidsko-právní problémy spojené s okupací, jaká je spojitost těchto problémů s výskytem chudoby na Západním břehu? Analyzována jsou tato témata:

- Dopady plné izraelské kontroly na území zóny C (zabírající většinu Západního břehu),
- dopady omezené svobody pohybu na Západním břehu,
- vliv separační bariéry mezi Západním břehem a územím Izraele,
- dopady osadnictví a negativních jevů s tím spojených,
- nedostatek odpovědnosti ze strany izraelských bezpečnostních složek.

Analýza je založena na komplexním popsání problému a – jsou-li k dispozici data – jeho geografické komparaci s výskytem chudoby. U každého problému jsou také uvedeny prořešky proti lidským právům, a je-li to možné, také pohled ze strany izraelské vlády.

Zvláštní kapitolu jsem věnoval Jordánskému údolí, regionu, který se mi podařilo navštívit a kde jsem vykonával dobrovolnickou činnost. V jednotlivých částech této kapitoly budu rozebírat, jaké jsou dopady izraelské okupace na obyvatelstvo Jordánského údolí a především, v čem je situace odlišná od zbytku Západního břehu. „Výjimečnost“ regionu spočívá ve dvou věcech. Kromě obzvláště velké zranitelnosti obyvatel se jedná také o strategickou důležitost území pro Izrael.

Získané informace pro analýzu pochází převážně z internetových zdrojů, mezi kterými převažují statistické údaje a studie mezinárodních organizací. Když je to možné, využívám také osobních dojmů a informací získaných při opakovaných návštěvách Izraele a Západního břehu. V závěru práce uvádím pohledy a postřehy z opačného pólu problému: Jaká je motivace Izraele k okupování Západního břehu? Jak se na problém dívají samotní Izraelci, jak mezinárodní společenství? Jaké jsou kritické pohledy na okupaci ze strany Izraelců a mezinárodního společenství?

Citace zdrojů jsou uvedeny v závorkách přímo v textu a odkazují na seznam použité literatury uvedeného na konci práce.

3 Arabsko-izraelský konflikt

„Židovsko-palestinský konflikt je [...] ve své podstatě sporem dvou národních pospolitostí o území.“ (Mendel, 2000, 7) Ačkoliv se konflikt vede o území a tedy o holé přežití, je i zde přítomna ideologická rovina. V Palestině proti sobě po staletí stojí dva koncepty nacionalismu: židovský sionismus a palestinský (arabský) nacionalismus.

Konflikt v Palestině splňuje podle Bell-Fialkoffa (1999) parametry vleklého, nesmířitelného konfliktu: má silnou územní složku (s historickým významem) a potenciál rozšíření do zahraničí – i se všemi důsledky. Úprava hranic, jak dále autor pokračuje, není možná, mohla by totiž ohrozit existenci jednoho z protivníků. Není tedy divu, že všechna tradiční řešení, např. mírová dohoda selhala.

3.1 Do roku 1948

Jak již bylo řešeno na začátku, izraelsko-palestinský konflikt je soubojem nacionalismů. Tak jako každý nacionalismus, i ten židovský či palestinský se podle slov Mendela (2000) zhusta obrací k vlastnímu kulturnímu a duchovnímu bohatství. Obě strany konfliktu se tím snaží legitimizovat své počínání.

Sionismus se napájí duchovními symboly starověkého judaismu, Palestinci se ve snaze „trumfnout“ soupeře vrací ještě dál, „do období kenánského a pelištejského, v duchovním smyslu pak k rétorice islámské“. (Mendel, 2000, 8) Obě strany (především však židovská) se snaží svou legitimitu dokazovat vykopávkami¹, mnohdy ale z historických vrstev vyberou pouze tu, která se jim hodí. Případně se dopustí podvodu – například vytvořením falešných starověkých muslimských hrobek (Tureček, 2011).

3.1.1 Od starověku po Osmanskou říši

Prvním státním útvarem na území Palestiny před rokem 1948 byl biblický židovský stát Izrael, se svým nejslavnějším králem Davidem. Za vlády jeho syna Šalamouna byl v Jeruzalémě postaven První Chrám. Proti legitimitě tohoto státního celku ve vztahu k dnešnímu Izraeli existují námitky. Padají například argumenty, že na podobném principu – tedy správa území po určitou historickou epochu – by si Mexiko mohlo nárokovat část USA, Španělsko Mexiko a Arabové Španělsko (Chapman, 2003).

V roce 70 vyhnali Židy Římané. Na území Palestiny jich zůstal jen zlomek. Římané také

¹ Rozsah panství legendárního židovské krále Davida je totiž odvozován hlavně z biblických příběhů, průkazné archeologické nálezy chybí (Tureček, 2011).

zavedli název Palestina. Ten je, jak uvádí Olšer (2009), odvozený od národa Filištínů, tedy dávných nepřátel Židů. Později, za byzantské nadvlády se v zemi rozšířilo křesťanství, byla identifikována důležitá svatá místa a na nich postaveny chrámy.

V sedmém století do země vpadli Arabové a dobyli Jeruzalém. „Rokem 638 končí ve Svaté zemi křesťanský starověk a nastává éra muslimské vlády.“ (Putna, Rysová, 2009, 20) Jedním z obvyklých mýtů ve vztahu Arabů a Židů je přítomnost odvěkého konfliktu: prastará nenávisť. Arabové sice vpadli do Svaté země jako dobyvatelé, „ale jelikož se nepokoušeli nikoho vyhánět ani obracet na islám, původní obyvatelé zůstali křesťany a židy“. (Chapman, 2003, 27)

V roce 1009 začalo být každopádně mnoho kostelů postavených Byzantinci bořeno a nemuslimské víry pronásledovány. I to byla jedna ze záminek vyhlášení křížových výprav. V roce 1099 dobyli křižáci Jeruzalém a „mezi 15. a 17. červencem zmasakrovali místní obyvatelstvo“. (Boas, 2001, 14) Jejich éra skončila nástupem Mameluků – až tehdy se islám stal dominantním náboženstvím v oblasti. Mameluci byli poraženi tureckým sultánem a od roku 1517 byla Palestina na 400 let součástí Osmanské říše. V této době ztrácela země na významu a stala se arabskými rolníky a (mnohem méně) Židy řídcem obydlenou oblastí (Olšer, 2009). Bez zajímavosti není – obzvláště s přihlédnutím na historické nároky, tentokrát ze strany Palestinců –, že mnozí arabští obyvatelé mají původ z odlišných oblastí Osmanské říše. Tureček (2011) to vysvětluje tím, že přesuny obyvatel podle tehdejších vládních potřeb nebyly ničím výjimečným. Demografickou situaci změnil v druhé polovině 19. století nástup sionismu.

3.1.2 Antisemitismus a sionismus

Ačkoliv v zemích Blízkého východu se Židé těšili poměrně dobrému postavení², v Evropě tomu bylo jinak a krvavé pogromy nebyly výjimkou. „Na rozdíl od křesťanství totiž Islám Židy neobviňoval ze smrti Ježíše, což byl pilíř křesťanského antisemitismu.“ (Čejka, 2007, 23) Pozdější antisemitismus měl politický a hospodářský charakter, čímž ještě umocňoval příčinu a v lidech zůstával (Herzl, 2009). Reakcí na diskriminaci Židů – ve spolupráci s myšlenkami liberalismu a osvícenství – byl židovský nacionalismus, sionismus. Jeho duchovním otcem je Theodor Herzl³, který se ve svém díle Židovský stát vyjádřil (zkráceně

² Závažnější formy antisemitismu se začaly v arabských státech objevovat až v 19. století. Se vzestupem židovské imigrace do Palestiny pak jeho projevy posílily. Z pragmatických důvodů (pocit zrady ze strany Velké Británie) byl patrný také příklon některých muslimských zemí k nacistickému Německu a s tím spojené pogromy. Kvůli šíření izraelsko-palestinského konfliktu napětí přetrvávalo do dnes (Čejka, 2007).

³ Nebyl zdaleka prvním, avšak zpočátku se sionismus zdál být spíše intelektuálním výstředkem. Až Herzl z něj

řečeno), že „svět židovský stát potřebuje, a proto vznikne“. (Herzl, 2009, 43) Arabům se v knize prakticky nevěnuje. Když totiž zvážíme, že kromě Palestiny brali prvotní sionisté ke vzniku nového státu v potaz také Argentinu, Ugandu nebo Madagaskar (Johnson, 1995), není to zas tak nepochopitelné. Ve svých pozdějších pracích (kdy možnost Palestiny převážila) je už však Herzl – jakožto orientalista hodný tehdejší době – přesvědčen, že Židé přinesou barbarskému národu pokrok (Čejka, 2009a).

Sionismu na přelomu 19. a 20. století oponovala podle Johnsona (1995) naprostá většina zbožných Židů, neboť židovský stát může podle judaismu vzniknout jen po příchodu Mesiáše. Reakce Arabů byly naopak zprvu kladné. Mnozí s vidinou spolupráce přistěhovalecké vlny „co nejsrdečněji“ vítali, mysleli si, že jim kolonizace přinese zvýšení životní úrovně. (Johnson, 1995, 420) Postupně však napětí rostlo. Jedním z důvodů byl i prodej arabské půdy sionistům, jenž by se dal nazvat palestinskou sebedestruktivní reakcí na sionismus (Chapman, 2003). Půdu vlastnilo několik desítek velkých rodin, které v Palestině ani nežily a pro které byl prodej často výhodnou záležitostí. Zisk měl přednost před budoucností. „Důsledkem bylo, že mnoho drobných arabských rolníků muselo nakonec odejít z půdy, kterou obhospodařovali po celé generace.“ (Čejka, 2013, 29) Když se k tomu přidala hesla o židovské domovině jakožto výspě civilizace, začaly růst obavy Arabů ze sionismu jako pokusu Západu podrobit si muslimy (Čejka, 2009a). Do dvacátých let 20. století však napětí nebylo kritické.

Sionismus nebyl jednolitý názorový prvek. Duchovně-kulturní proud s Achadem Ha'amem v čele byl k despotickeému chování sionistů v Palestině kritický. „[Achadem Ha'am] prohlásil, že jde o hluboký omyl, pokud sionisté pokládají Araby za hloupé divochy.“ (Johnson, 1995, 419) Sionisté toto varování ale většinou přehlíželi a většinovým proudem se stal (k smůle původních obyvatel) sionismus labouristický, který byl většinově ateistický a který zdůrazňoval mimo jiné židovskou domovinu bez Arabů, tedy i bez jejich pracovní síly.⁴ Alternativou k již tak pro Araby nepříznivému hnutí se stal nábožensky laděný sionismus revizionistický. Jeho hlavní zástupce Vladimír Žabotinský nabízel radikální řešení: „Buď budou [Arabové] poslouchat, nebo budou odsunuti“. (Mendel, 2000, 68)

3.1.3 Britský mandát, Balfourova deklarace

Spolu se slábnoucí pozicí Osmanské říše a spolu s otevřením Suezského průplavu rostly v Palestině zájmy Velké Británie. K úspěchu v první světové válce potřebovala tato velmoc

udělal vlivné politické hnutí (Čejka, 2009).

⁴ Spolu se ztrátou půdy to bylo pro původní obyvatelstvo kritické.

pomoc Arabů i sionistů, proto se rozhodla podporovat oba tábory. Arabům za pomoc v boji proti Turecku slíbila uznání nezávislosti a ochranu svatých míst, sliby sionistům naopak byly stvrzeny v tzv. Balfourově deklaraci, dokumentu, který „*slavnostně slibuje druhému národu území třetího národa*“ (Koestler, 1949, citováno dle Chapmana, 2003, kurzíva v originále) Británie doufala, že deklarace povzbudí americké i ruské Židy k podpoře britského boje proti Německu. Sliby byly vzájemně neslučitelné, což ale v tu chvíli v Británii nikomu moc nevadilo, neboť vláda Arabům stejně vyhovět nehodlala.

Politika Velké Británie na Blízkém východě zůstala i po první světové válce pragmatická. A jelikož byl – podle Čejky (2013) – sionismus pro její velmocenské ambice menší překážkou, rozvinula se v poválečném období vlna arabských nepokojů. Palestina (stejně jako celý Blízký východ) se stala nebezpečným regionem.

Sionisté s odporem Arabů počítali, spor pokládali za přirozený⁵ a jejich stanovisko chápali. K prvním větším násilnostem začalo docházet od roku 1920. S nástupem Hitlera k moci v roce 1933 se radikálně zvýšila židovská imigrace, zprvu Británií nijak neomezovaná. Zároveň rostl také arabský nacionalismus. Střet dvou ideologií se rozhořel naplno a výsledek byl zřejmý. „V dubnu 1936 propuklo velké arabské povstání.“ (Johnson, 1995, 428)

O rok později rozvinul plně svou činnost militantní Irgun a původní vztahy sionistů s Araby byly ty tam.⁶ Není rovněž bez zajímavosti, že mnoho Arabů, jak zmiňuje Tureček (2011), se v té době přidávalo na stranu silnějších a spolupracovalo se sionisty. Za druhé světové války ukázala Británie opět svou pragmatičnost, když vydáním Bílé listiny omezila židovskou imigraci. Pro obranu Suezského průplavu totiž potřebovala klid v Palestině. Arabové byli proti vzniku Izraele a nebezpečí Hitlera v Evropě příliš nevnímali (Čejka, 2013). Později si zla vůči Židům vědomi byli, nicméně i nezávislí pozorovatelé⁷ zdůrazňovali, že Arabové za evropský antisemitismus nemohou.

3.1.4 Na cestě k nezávislosti Izraele

Poměr obyvatelstva po druhé světové válce byl v Palestině zhruba 2 : 1 ve prospěch Arabů, Židé vlastnili dvacet procent zemědělské půdy. Sionisté navrhovali rozdělení Palestiny, což

⁵ David Ben Gurion (pozdější první premiér Izraele), rok 1918: „*My jako národ chceme, aby tato země byla naše, oni chtějí tuto zemi za jejich.*“ (Chapman, 2003, 239, kurzíva v originále)

⁶ V roce 1940 se Joseph Weitz, židovský úředník, vyjádřil v tom smyslu, že Araby bude třeba vystěhovat (Chapman, 2003).

⁷ Viz Chapman (2003, 83)

Arabové odmítli (Čejka, 2013). Velká Británie už nedokázala situaci řídit a přenechala otázku Palestiny OSN.

29. listopadu 1947 se uskutečnilo hlasování Valného shromáždění, bylo odsouhlaseno rozdělení Palestiny a židovským státotvorným požadavkům byla dána legitimita. „A jak mělo vypadat území židovského státu? Na západě [...] to byla bahnitá Šaronská nížina, na jihu kamenitá poušť Negev a na severu část Galileje.“ (Olšer, 2009,145) Nejednalo se také o celou Zemi zaslíbenou: „Plán nezahrnoval Judeu a Samařsko [...] a především samotný Jeruzalém.“ (Johnson, 1995, 512) Ne všichni sionisté tak byli nadšení. Například přední revizionista Menachem Begin, radikál, pozdější premiér a také pozdější nositel Nobelovy ceny míru si přál Palestinu celou pro sebe, stejně jako Arabové (Tureček, 2011).

Pro Araby, jak podotýká Gerloff (2002), znamenal vznik Izraele porušení všech islámských zákonů. Cítili se být podrobování evropskému diktátu a podvedeni stejně jako po první světové válce (Chapman, 2003). Okolní arabské státy, palestinstí Arabové i sionisté se začali chystat na konflikt.

Období 1945 až 1948 bylo poznamenáno stovkami krvavých událostí mezi sionisty a Araby. Chapman (2003) zdůrazňuje, že Židé postupovali v „přípravě“ území důkladněji a obsazovali po Britech strategické body. Arabové za nimi zaostávali, a jak zmínil Edward Said, americký profesor palestinského původu, pomalu se stávali cizinci ve vlastní zemi.

9. dubna 1948 napadli radikální sionisté ze skupin Irgun a Lechi palestinskou vesnici Dajr Jásín a zmasakrovali tam přes sto civilistů. Od útoku se sice oficiální vedení později distancovalo, ale i tak měl čin hluboké následky – odplatu. Arabský útok na konvoj židovských lékařů, při kterém zaživa uhořelo 77 civilistů, a také exodus arabských obyvatel (Čejka, 2013). „Někteří arabští vládcí používali masakr v Dajr Jásínu jako šokující příklad, který měl na pomoc palestinským Arabům přivolat armády okolních států. Stal se ale úplný opak [...], opačným směrem prchali arabští obyvatelé.“ (Tureček, 2011, 72)

Do britského odchodu 15. května 1948 se podařilo Židům dostat pod kontrolu všechna území, která jim mandát OSN vymezil. Den předtím vznikl oficiálně stát Izrael a také vypukla izraelská válka o nezávislost. Příměří bylo uzavřeno v lednu 1949, Izrael po něm ovládal, jak udává Chapman (2003), o třetinu více než podle plánu OSN. Jordánsko anektovalo Západní břeh a východní Jeruzalém. Stát palestinských Arabů nevznikl. Jak vyplývá z rozhovorů, které dělal Gerloff (2002), někteří Palestinci na jordánskou správu –

hlavně v souvislosti s pozdější korupcí palestinské autonomie – rádi vzpomínali. Jordánskou anexi uznala pouze Velká Británie, Irák a Pákistán. „Ostatní, včetně Arabské ligy považovali anexi za ilegální a neplatnou.“ (Benvenisti, 1993, 108) Arabové totiž, jak tvrdí Johnson (1995), brali příměří jako pokračování války jinými prostředky. Většina z nich také odmítla udělit palestinským uprchlíkům (viz dále) občanství, výjimkou bylo právě Jordánsko (Krupp, 2013). Podle Cavendishe (2000) věřil Abdullah, tehdejší vládce jordánského království, v mír s Židy, byl však v oblasti výjimkou a zaplatil za to také životem – v roce 1951 byl zastřelen na Chrámové hoře radikálním palestinským Arabem.

3.2 Po vzniku nezávislého Izraele

3.2.1 Palestiňští uprchlíci

„Z původního více než milionu Arabů, kteří žili v Palestině v roce 1947, zůstalo v Izraeli v roce 1949 pouhých 133 000.“ (Čejka, 2013, 84) Židé naopak museli utíkat z území okupovaných Jordánskem i z ostatních arabských zemí (Bell-Fialkoff, 2003). „Přitom v některých případech tam židovské obce existovaly až 2 500 let.“ (Johnson, 1995, 510) Na válku a události s ní spojené vzpomínají palestinští Arabové jako na katastrofu. Mnohdy z domů utíkali jen „s oblečením, co měli na sobě, a trochou potravin“. (Sacco, 2001, 165) V roce 2009 žilo v Izraeli Arabů – izraelských občanů – 535 600 (CBS, 2010). „Jediná demokracie na Blízkém východě“ se jich však, jak upozorňuje Čejka (2009b), příliš netýká, protože jsou různě znevýhodňováni. V porovnání s Araby v jiných zemích regionu (i na okupovaných územích), ovšem mají formálně práv více. Podle průzkumu z roku 2008 by 77 % z nich nechtělo žít v jiném arabském státě (Tureček, 2011).

Na území Palestiny vznikl problém uprchlíků. Když začala v oblasti působit v roce 1950 UNRWA, operovala se 750 000 uprchlíky, dnes je jich 5 milionů (UNRWA, 2014). Palestinský požadavek na návrat není neoprávněný, je ale neuskutečnitelný. „Vesnice, z nichž Palestinci v roce 1948 uprchli nebo z nich byli vyhnáni, už většinou neexistují.“ (Yehuda, 2006, 41)

Neúprosný život v uprchlických táborech je často líhni palestinských radikálních myšlenek, obvykle s izraelskou vojenskou odezvou. Příkladem budiž tábor Balata u Nábulusu, „ve kterém našli útočiště nejuživější odpůrci izraelské vojenské přítomnosti“ a ve kterém vždy v jedenáct večer převezme moc armáda. (Delisle, 2013, 214)⁸

⁸ Guy Delisle, podobně jako již citovaný Joe Sacco podává z Palestiny reportážní komiksovou výpověď, která

K 1. 3. 2015 bylo v rámci UNRWA registrováno celkem 5 094 886 uprchlíků. Z toho 1 258 559 v Gaze, 762 288 na Západním břehu, 526 744 v Sýrii, 449 957 v Libanonu a 2 097 338 v Jordánsku (UNRWA, 2015a).

3.2.2 Období 1949 až 1967

V roce 1949 Izrael podepsal příměří s Libanonem, Jordánskem, Egyptem a Sýrií, a zatímco Izrael pohlížel na příměří jako předstupeň míru, „Arabové v něm neviděli nic než klid zbraní“. (Johnson, 1995, 513)

Roztroušení palestínští uprchlíci dlouho nemohli artikulovat své požadavky, postupně se však situace změnila. Nejznámější organizací se stala OOP, Organizace pro osvobození Palestiny, která byla založena v roce 1964 a která se postupně stala největší zastřešovací exilovou organizací. Do Šestidenní války však byl její význam nevelký (Čejka, 2007). Fatah Jásira Arafata působil zprvu mimo OOP, později se stal její nejdůležitější frakcí. Ve své ústavě, Chartě OOP⁹, organizace prohlásila za Palestinský stát celé území bývalého mandátu, za Palestince prohlásila všechny, kteří v zemi žili před židovským přistěhovalectvím (tedy i původní Židy), a deklarovala ozbrojený boj jako jedinou cestu k osvobození.

3.2.3 Počátek okupace

Pro účely mé práce je stěžejní rok 1967, a to především Šestidenní válka, která skončila velkým vítězstvím Izraele – obsazením pásma Gazy, Západního břehu, Sinajského poloostrova a Golanských výšin. Sinajský poloostrov byl později v rámci mírové smlouvy navrácen Egyptu, Golanské výšiny a východní Jeruzalém anektovány. Území Gazy a Západního břehu, ohnisko zájmu této práce, je i v roce 2015 stále okupováno.

„Judea a Samaří jsou biblické srdce Izraele.“ (Gerloff, 2002, 8) Jejich obsazení bylo bráno jako znamení. Rokem 1967 začala etapa budování velkého Izraele – úspěch vyvolal vlnu nacionalismu a náboženští sionisté viděli ve vítězství krok blíž k Vykoupení. V prvním návalu euforie „byli náchylní uvěřit takové interpretaci i mnozí sekulárně smýšlející Izraelci.“ (Mendel, 2000, 78) Vše se podepsalo na následných událostech, růstu židovských osad a konfliktu s Palestinci.

Vojenská správa Gazy a Západního břehu měla za následek další vlnu uprchlíků – uprchlo 200–300 tisíc lidí, často pod hrozbou násilí. Mnozí Izraelci však lidskému problému

ačkoliv není odbornou publikací, znamená (především díky autenticitě a neutralitě) cenný zdroj informací.

⁹ Dostupná zde: <http://www.un.int/wcm/content/site/palestine/pid/12363>

okupace nepřikládali příliš velkou váhu: „Palestinský národ neexistuje,“ prohlásila bývalá izraelská premiérka Golda Meirová (Chapman, 2003). A jelikož v represivních režimech (čímž okupace je) dochází podle Mrázka (2014, 45) k politickému násilí častěji než v demokraciích“, OOP začala vyvíjet násilné aktivity.¹⁰ Západní země a Izrael o této organizace začaly hovořit jako o radikální či teroristické.

Izrael dobytá území vrátit nehodlal a měl s nimi vlastní strategické plány. Kromě budování vojenských základen začal na dobytých územích usazovat také civilisty. První osady, jak se těmto místům začalo říkat, měly pragmaticky strategický důvod a začaly vznikat u hranic s Jordánskem. Ačkoliv souvisí větší rozvoj osidlovací politiky Západního břehu s pozdějším nástupem politické pravice, je tvůrcem osidlování vláda labouristického Lévyho Eškola (Krupp, 2013). Osadnickou politikou Izrael výrazně zasáhl do demografických poměrů na Západním břehu, a zkomplikoval tak možnost dvoustátního řešení konfliktu (B'Tselem, 2014a).

Ušetřen nebyl ani Jeruzalém, ve východní, palestinské části města vznikla řada osadnických čtvrtí. Východní Jeruzalém by měl být v případě dvoustátního řešení hlavním městem palestinského státu. Řetěz židovských osad kolem města to ale v podstatě znemožňuje. V roce 1980 navíc byla tato část izraelskou vládou anektována. Židovský stát se zde i dnes systematicky snaží o změnu etnického složení a vytlačuje Palestince (B'tselem, 2012). Podle speciálního zpravodaje OSN pro lidská práva na palestinských územích je tím Izrael vinen z etnických čistek (Židovský tiskový a informační servis, 2014).¹¹

3.2.4 Sedmdesátá a osmdesátá léta

Dne 6. října 1973, na židovský svátek Jom Kippur se podařilo Egyptu a Sýrii prolomit izraelskou obranu. Izrael měl na konci války paradoxně lepší pozice než před tím, nicméně ze začátku konfliktu se dostal do vážné krize, a ztratil tak svůj punc neporazitelnosti (Čejka, 2013).

Konflikt měl vliv na následující vývoj: o čtyři roky později se spolu poprvé setkali zástupci Izraele, Sýrie, Egypta i Jordánska u jednoho mírového stolu. Válka nahrála Likudu, nově zformovanému soupeři izraelské levice, a jak konstatuje Mendel (2000), pomohla také vstupu radikálních sionistů do politiky. Vliv na to měl především prvotní neúspěch ve válce

¹⁰ V roce 1969 se do čela OOP postavil Jásir Arafát, a jádro organizace tak tvořily guerillové skupiny v čele s Fatahem.

¹¹ „Židovský“ zdroj informací jsem kvůli větší objektivitě zvolil záměrně.

a následný „odliv důvěry části izraelské veřejnosti ve světský model sionismu a židovského státu“. (Mendel, 2000, 47)

Jak podotýká Čejka (2013), OOP se postupem 70. let začala odklánět od ryze násilných aktivit, v roce 1974 se Arafat objevil na zasedání Valného shromáždění OSN a začal být přijímán jako hlava státu, což sice pomohlo k umírnění OOP i samotného předsedy, nicméně některé frakce se s umírněným postupem nesmířily. Jejich následné násilné akce byly trestány izraelskými silami – tvrdým postupem vůči OOP jako celku a také stavbou „bezpečnostních osad“. Většina Palestinců se tehdy ale také zároveň „uskromnila“ a jejich oficiálním požadavkem už nebyl zánik sionistického státu, nýbrž odstoupení vojenských sil z okupovaných území (Chapman, 2003).

Konec 70. let byl v Izraeli ve znamení několika zlomových událostí. Prvních z nich byla výhra pravicového¹² Likudu ve volbách 1977, historicky první vítězství pravicové strany v Izraeli vůbec. Ačkoliv úspěch strany s bývalými radikály Beginem a Šamirem v čele byl v zahraničí velmi rozpačitě přijat, v Izraeli legitimně vyjádřil nálady tehdejší společnosti, žádající větší příklon k „autentickému židovství“. (Mendel, 2000, 45) Za vlády Begina se rozvinul program prohloubení židovské přítomnosti na Západním břehu Jordánu, v pásmu Gazy i ve Východním Jeruzalémě. Běžná byla podpora osidlování okupovaných území, vyvlastňování arabské půdy a soustavný psychický tlak na arabské obyvatelstvo (Čejka, 2013).

Mírové smlouva s Egyptem podepsaná v roce 1979, druhá zlomová událost 70. let, paradoxně přinesla vášnivému nacionalistu Beginovi Nobelovu cenu míru. Smlouva byla za „dohledu“ amerického prezidenta Jimmyho Cartera stvrzena na trávníku před Bílým domem. Arabové ji nepřijali, Arafat označil egyptského prezidenta Sadata za kolaboranta a samotnou smlouvu za zradu palestinského lidu. O čtyři roky později pak egyptský mírotvůrce zahynul při atentátu (Olšer, 2009). I Begina obvinili nejradikálnější izraelské složky ze zrady. Aby je premiér uklidnil, posílil osadnické aktivity (Čejka, 2013).

V březnu 1978 vtrhla izraelská armáda do jižního Libanonu ve snaze rozdrtit palestinské jednotky napadající Izrael přes hranici, na nátlak OSN se poté stáhla. V roce 1982 v operaci zvané Mír pro Galileu vykonal Izrael invazi do Libanonu znovu. V plánu bylo podle

¹² Izraelská pravice má jiný význam než v evropském prostředí – nejde tedy o klasické ekonomické rozdělení. Velmi zjednodušeně řešeno: levice byla v Izraeli vždy většinou smířlivější a svolnější k mírovým rozhovorům s Araby, zatímco pravice naopak.

Chapmana (2003) odstranění vojenských jednotek OOP a zajištění severních hranic. Tragicky se do historie zapsala akce v palestinských uprchlických táborech Sabra a Šatíla, masakr, který vykonaly falangistické (maronitské, tedy křesťanské) jednotky. „Izraelská armáda proti masakrování nezasáhla, ačkoliv to bylo v jejích silách.“ (Čejka, 2013, 159) Ve světě i v Izraeli to vyvolalo vlnu odporu. V Tel-Avivu protestovalo 400 000 lidí. Tehdejší ministr obrany Ariel Šaron, který byl za nečinnost vojáků zodpovědný, nebyl potrestán a v roce 2000 se stal premiérem. Válka byla oficiálně ukončena 1. září téhož roku.

3.2.5 První intifáda

Jicchak Šamir, Beginův nástupce na postu premiéra, ještě zintenzivnil výstavbu osad, což souviselo s jeho ideou anexe území. Po volbách byl dva roky premiérem Šimon Peres, snažící se o mírové jednání, jeho následník – opět Šamir – však nechtěl o ničem takovém slyšet a po jeho nástupu k moci vzrůstalo napětí na okupovaných územích. Nezaměstnanost mezi Palestinci rostla, jejich pohyb byl omezen. Zvyšovaly se represe a přezíravost vojáků. To vše se spojilo s neschopností OOP hájit skutečné zájmy Palestinců a vyústilo ve spontánní lidové protesty zvané intifáda (Čejka, 2013).

Údajným rodištěm intifády, vleklého konfliktu, při kterém zahynulo od 9. prosince 1987 do roku 1993 (první mírové smlouvy z Osla) 1 162 Palestinců a 160 Izraelců¹³, se stal uprchlický tábor Džabalija v pásmu Gazy. Tam také byly „hozeny první kameny“, pozdější symbol intifády. „Ironicky první kámen hodil Palestinec na Palestince.“ Kvůli ignorantskému hraní karet ve vypjaté chvíli. (Sacco, 2001, 193)

„Situace byla nezvladatelná.“ Izrael nebyl na kameny, ani na zápalné láhve při demonstracích či nepokojích připraven. (Krupp, 2013, 130) Vojáci často reagovali, jak pokračuje autor, bez jednotného konceptu, neadekvátně, „lámali kost“¹⁴ před televizními obrazovkami a stupňovali palestinské ztráty, což povstání dále přiživovalo. Ačkoliv zranění byla na obou stranách, Palestinci získali mnoho sympatizantů ve světě. Izrael si naopak image poškodil.¹⁵ Edward Said zdůraznil fakt, že se Palestinci nezalekli. „*Povstání zcela zpochybnilo představu, že lze palestinskou otázku – a tedy palestinský lid sám – obelstít či ignorovat.*“ (Said, 1988, citováno dle Chapmana 2003, 103, kurzíva v originále)

¹³ Podrobnější statistika zde: http://www.btselem.org/statistics/first_intifada_tables

¹⁴ Jicchak Rabin, tehdejší ministr obrany, proslul svou slovní reakcí na lidové protesty: „Zlamte jim kosti!“ (Chapman, 2003) O pár let později se – jak to tak občas u izraelských politiků bývá zvykem – stal mírotvůrcem.

¹⁵ Arafat naopak v mezinárodním kontextu poškodil Palestince, když při irácké invazi do Kuvajtu v roce 1990 podpořil diktátora Saddáma Husajna. Viděl v něm totiž jediného „silného muže v oblasti“. (Chapman, 2003, 34)

Do popředí bojů se také dostaly skupinky mimo OOP. Ty měly jiný charakter než oficiální Arafatovo vedení (toho času v exilu v Tunisku) a často byly populárnější mezi civilisty. Na výsluní se tak, jak avizuje Čejka (2013), dostal Hamás a Palestinský islámský džihád, radikální skupiny, které se vyhranily proti pragmatismu OOP a které do dnes bojují za vytvoření islámského státu místo Izraele. Hamás, jehož popularita je především díky sociálnímu programu a menší zkorumpovanosti mezi Palestinci větší, útočí na všechny Izraelce, každý je podle nich potenciální voják. Proto se tato organizace v mnoha zemích světa nachází na seznamu teroristických organizací.

Kromě krvavých bojů nastal ke konci 80. let také diplomatický průlom. V roce 1988 Arafat uznal existenci izraelského státu, zřekl se terorismu a vyzval Izrael k výměně území za mír. Získal tak konečně přízeň Washingtonu (Chapman, 2003).

3.2.6 Mírový proces

Volby v roce 1992 vyhrála levice v čele s Jicchakem Rabinem, tehdy již odpůrcem tvrdých represí – „lámání kostí“ – Palestinců. O rok později byla dojednána Dohoda z Osla, čímž podle některých zdrojů (Čejka, 2013) skončila první intifáda. Mírový proces brzy narazil na odpor některých Palestinců i Izraelců (především politické opozice) – shodli se paradoxně Hamás s radikálními osadníky. Kritikem byl také (opět) Said, kterému vadilo především nerovné postavení obou stran vyjednávání a fakt, že Palestincům nebyla nabídnuta nezávislost (Chapman, 2003).

Výraznou rozbuškou v dalším násilí se stal čin osadníka Goldsteina, který v hebronské jeskyni patriarchů postřílel 29 modlících se muslimů. Hamás začal odpovídat novou taktikou, sebevražednými atentáty. Prvnímu z nich – v dubnu 1994 – podlehl 8 Izraelců (BBC, 2007).

Následné izraelské represe spustily kolotoč událostí, které jsou patrné i dnes: uzavírání palestinských území vede ke zvýšení nezaměstnanosti, to k větší frustraci obyvatel a příklonu k radikálům a následně také k dalším atentátům. „Kruh se uzavře.“ (Yehuda, 2006, 24) I přes skřípání mírového procesu se však Arafat v květnu 1994 stal oficiálním prezidentem Palestinské samosprávy a přesunul své sídlo do Gazy (Čejka, 2013).

Přechodná dohoda (Oslo II) rozšířila palestinskou samosprávu také na města na Západním břehu. Vyvolalo to oboustranný odpor, větší však u osadníků (Yehuda, 2006). Dne 4. listopadu 1995 byl v Tel-Avivu zavražděn premiér Rabin. Událost vyvolala

celospolečenský otřes a také zásadně zpomalila mírový proces. I přes to měl však v červenci 2000 Arafat při summitu v Camp Davidu možnost stvrdit podáním ruky historicky největší ústupek ze strany Izraele. Nabídku 80 % území, kterou tehdejší premiér Ehud Barak za přítomnosti Billa Clintona nabídl, už poté nikdo nezopakoval (Čejka, 2013). A pravděpodobně ani nezopakuje. Řetězec nevyřešených problémů devadesátých let završil Ariel Šaron svou „vycházkou“ v doprovodu více než tisíce izraelských policistů: vydal se na Chrámovou horu, třetí nejsvětější místo muslimů. Vypukla tak druhá intifáda, zvaná také intifáda Al-Aksá (podle názvu mešity nacházející se na Chrámové hoře).

3.2.7 Druhá intifáda

Výlet na Chrámovou horu nebyl spontánní. „Ze Šaronovy strany to byl chytrý krok proti vládě, jehož důsledky ho brzy přivedly k moci.“ (Krupp, 2013, 163) Reakce, které tento čin vyvolal, neměly obdoby: během následujících let si konflikt vyžádal 973 izraelských a 3 491 palestinských obětí (Čejka, 2013). A to i přesto, že měli vojáci oficiálně zakázáno zabíjet.¹⁶

„Bojujeme s těmi, s nimiž v budoucnu chceme žít v dobrém sousedství,“ komentovali boje vojáci a vyjadřovali tak zvláštnost války. (Yehuda, 2006, 49) Demonstrující ženy a děti vrhající kameny či zápalné láhve nahradili, jak konstatuje Krupp (2013), dobře organizovaní a vyzbrojení guerilloví bojovníci. Přibylo brutality: na straně Hamásu a džihádu¹⁷ (výbušné opasky – sebevražedné atentáty na veřejných místech, miny, podzemní nálože) i na straně Izraele (odplaty těžkými zbraněmi, zákazy vycházení, časté kolektivní tresty, zesílené restriktce a šikana). Arafat byl často za nedostatečné stíhání palestinských radikálů kritizován – částečně oprávněně, byl nicméně pod velkým tlakem radikálů i vlastních lidí (Čejka, 2013).

Na mírová jednání měly vliv především dvě věci: v USA nástup George Bushe, pro kterého nebyl Blízkých východ prioritou, a zvolení Ariela Šarona do čela izraelské vlády.¹⁸ Ten – jakožto známý odpůrce dohod z Osla – odmítal území za mír (Čejka, 2013).

V roce 2002 se ve spolupráci USA, EU, OSN a Ruska objevil nový plán znovuoživení mírového procesu, zvaný Cestovní mapa. Měl přispět k „trvalému dvoustátnímu řešení izraelsko-palestinského konfliktu“. (BBC, 2003) Harmonogram platil do roku 2005. „Bylo zjevné, že jeho časový plán není možné dodržet.“ (Čejka, 2013, 235) Palestinci nicméně na

¹⁶ Protože „každá arabská oběť na životě škodí pověsti židovského státu“. (Gerloff, 2002, 64)

¹⁷ Přibylo ale i mnoho jiných radikálních skupin, např. neislamistická Brigáda mučedníků al-Aksá.

¹⁸ Volilo ho mimo jiné také mnoho Arabů, kterým vadilo Barakovo mlčení. Ariel Šaron byl podle některých z nich sice ostrý jestřáb, zato však čitelný (Gerloff, 2002).

jeho základě alespoň zřídili funkci premiéra. Ariel Šaron přišel na jaře 2002 s jiným, kontroverznějším „mírovým“ plánem. Na obranu před útoky začal budovat tzv. ochrannou bariéru. Více o ní v samostatné kapitole.

V roce 2003 byla v Izraeli zvolena zřejmě nejnacionalističtější vláda, přesto však o rok později nařídil její šéf Šaron evakuaci osad z pásma Gazy. Plán byl prezentován jako alternativa k vyjednávání s Palestinci a byl také velmi pragmatickým krokem – osady byly dlouhodobě bezpečnostně neudržitelné (Čejka, 2013). Šaronovi byla evakuace vytýkána – lidmi z vlastní politické strany. O pobouření samotných osadníků či jiných religiózních Židů ani nemluvě. Při návštěvě Izraele jsem měl možnost hovořit s dívkou, která vyrůstala v malé religiózní osadě blízko Ramalláhu. Z přesvědčení se zúčastnila odporu při evakuaci osad v Gaze. Neúspěch a hypotetickou nutnost opustit území, „kterou židovskému lidu přidělil bůh“, si nepřipouštěla, stejně jako mnoho osadníků z Gazy. Když se tak ale nakonec stalo, byl to, jak sama vyprávěla, počátek deziluze a ztráty hlubší víry v boha¹⁹. Za zmínku stojí také její svědectví o mnohých osadnících, kteří – v přesvědčení, že se nic nestane – ignorovali oznámení, a počátek evakuace je tak zastihl zrovna u večeře, ve sprše nebo na toaletě.

3.2.8 Po smrti Arafata

Jásir Arafat zemřel 29. října 2004 – (oproti různým spekulacím) přirozenou smrtí (Aaronson, Poort, 2013). Jeho odchodem se sice uvolnilo velké množství moci, kterou koncentroval, zároveň však dostali více prostoru jeho radikální konkurenti – především Hamás. Ten odmítal vyjednávání a také se distancoval od následných voleb, ve kterých suverénně zvítězil Mahmúd Abbás (Čejka, 2013). Voleb do místních zastupitelstev už se, jak pokračuje autor, Hamás zúčastnil. Na západním břehu vyhrála jeho konkurence, ex-Arafatův Fatah, v Gaze však radikální hnutí drtivě vyhrálo, čímž se potvrdila (především vinnou horší hospodářské situace) větší radikalizace Gazy.

Arafatův židovský protějšek Šaron utrpěl v lednu 2006 mrtvici, po které byl osm let v kómatu. Umřel 11. ledna 2014 (Duke, 2014).

V lednu 2006 se také uskutečnily v Palestinské autonomii druhé parlamentní volby. S překvapením je vyhrál Hamás, který voliče nalákal svou konkrétností a byl tak

¹⁹ „Pokud něco takového mohl bůh vůbec dopustit, je asi něco v nepořádku.“

protikladem rozhádaného Fatahu. Ten se ani následně nebyl schopný domluvit na vytvoření volební koalice, a veškerá vládní křesla tak (až na jednu výjimku) obsadil k velké nelibosti Západu Hamás (Čejka, 2013). Napětí mezi Fatahem a Hamásem eskalovalo v konflikt. V roce 2014 obě strany nicméně oznámily, že se pokusí o uklidnění situace a vytvoření jednotné vlády (BBC, 2014).

Po evakuaci osad v Gaze vliv Hamásu v této oblasti ještě více posílil a s ním i odstřelování pohraničních izraelských sídel. Izraelské odvety jsou (do dnes) tvrdé, málokdy vyhraněné na vojenské cíle a mají velký dopad na infrastrukturu v Gaze – ničeny jsou mosty či elektrárny. „Vinou nedostatku elektřiny pak klesá úroveň lékařských služeb.“ (B'Tselem, 2006) Ke konci roku 2008 Hamás přerušil příměří a izraelské síly odpověděly akcí zvanou Lité olovo. Ta způsobila značné ztráty na civilistech (včetně 300 dětí) a humanitární krizi (Amnesty International, 2014a).

„Po dvaceti letech mírových jednání jsou Palestinci a Izraelci dále míru než byli před tím,“ konstatoval v dubnu 2014 editor BBC Bowen (2014). Že situaci shrne až tak výstižně, zřejmě sám netušil. 12 června 2014 byli na Západním břehu uneseni tři židovští mladíci. Po 18 dnech hledání (a uplatňování kolektivních trestů²⁰) byla jejich pohřbená těla nalezena ne více než 10 až 15 minut jízdy autem od místa, kde byli uneseni (Lappin, 2014). Jako odvěta bylo pozatýkáno mnoho členů Hamás, na což radikální organizace odpověděla raketovým odstřelováním izraelských měst poblíž Pásmo Gazy. Následná odvěta Izraele, která spočívala v leteckých útocích a následně také v pozemní invazi, měla za cíl odstranit místa, ze kterých jsou odpalovány rakety, a také zničit podzemní tunely (BBC, 2015). Akce zvaná Ochranné ostří začala oficiálně 8. července a trvala 50 dní (Hartman, 2014). Za tu dobu bylo podle IDF na území Izraele vypáleno 4 564 projektilů, z toho obydlené území zasáhlo 224 z nich. Šest izraelských civilistů bylo raketou zabito, vojáků při akcích padlo 64. V Gaze zahynulo, jak dále pokračuje autor, 2 100 lidí. OCHAOPT (2014d) udává obětí v Gaze 2 205, z toho 1 483 civilistů. 500 000 obyvatel Gazy přišlo o domov. Rozsah škod a lidských obětí je od roku 1967 bezprecedentní „Šest měsíců po konfliktu je život v Gaze stále roztržštěný a naděje mezi rodinami se zmenšuje.“ (UNRWA, 2015b) V době konfliktu jsem se v Izraeli a na Západním břehu nacházel. Některé své postřehy a komentáře popisuji v následujících kapitolách.

²⁰ „Amnesty International žádá izraelské autority, aby ukončily veškeré kolektivní tresty, které byly od únosu uloženy na palestinské obyvatele Západního břehu.“ (Amnesty International, 2014b)

4 Analýza dopadů okupace

Okupace je „účinná kontrola určité mocnosti nad územím, které není pod její formální správou, proti vůli skutečných vládařů tohoto území“. (Benvenisti, 1993, 4) Okupantovi je zakázáno „konat ve prospěch trvalých změn na okupovaném území“. (Bar-Tal, Halperin, Raviv, Rosler, Sharvit, 2010). Dočasnost je zaštitěna i v Ženevských úmluvách (Jukl, 2005):

- okupace – dočasný stav (nemá vliv na mezinárodněprávní postavení daného území)
- zachovává se právní řád – změny jen jsou-li nutné pro účely okupace
- zákaz přesunu občanů okupační mocnosti na okupované území

Izrael – zavedením vojenského práva na okupovaném území a stavbou osad – tyto konvence porušuje. Světové společenství se shoduje, že okupace je v rozporu s mezinárodním právem. Rada bezpečnosti OSN v rámci své Rezoluce č. 242 vyzvala Izrael k odchodu z okupovaných území²¹ – neúspěšně. Namísto toho v roce 2014 „oslavil“ Izrael 47 let „dočasně“ okupace, zónu C²² pokrývající 60 % Západního břehu považuje za své suverénní území a podle toho tak jedná.

„Třetí, či dokonce čtvrtá generace Palestinců a Izraelců se narodila v této realitě a nezná nic jiného.“ (B'tselem, 2014c) Izrael je dominantním faktorem ovlivňující život lidí na Západním břehu. Jádrem problému zůstávají osady a s ní spojené konfiskace půdy. Přítomnost izraelských občanů vede také, jak dále udává B'tselem (2014c), k masivní přítomnosti vojenské síly, která často ústí v potyčky s arabským obyvatelstvem a porušování lidských práv. Izrael má i přes palestinskou autonomii kontrolu nad registrací obyvatel, rozhoduje, kdo je občan Západního břehu, a kdo ne. Uplatňuje zde vojenské soudní právo, odlišné od izraelského civilního.

4.1 Dopady okupace v souvislosti s chudobou na Západním břehu

„Vidíte ty vojáky? Vidíte ty zavřené obchody? Byznys tady nefunguje. Lidé z vesnic přijdou nakoupit, ale poté, co vidí všechny ty vojáky, už se nevrátí.“ (Sacco, 2001, 120) Obchodník z Ramalláhu vyličil novináři Saccovi to, co se dělo a někde také pořád děje v celé Palestině. Izraelská okupace ovlivňuje na mikro i makro úrovni palestinskou ekonomiku. „Izraelské restriktce zabraňují Palestincům v přístupu na velkou část jejich půdy a ve využívání surovin; izolují Palestince od světového trhu a rozdělují jejich teritorium v malé, špatně spojené ‚kantony‘.“ V roce 2010 tvořil ušlý zisk kvůli izraelským restrikcím 84,9 % HDP

²¹ Znění rezoluce zde: <http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>

²² Více o rozdělení Západního břehu dále.

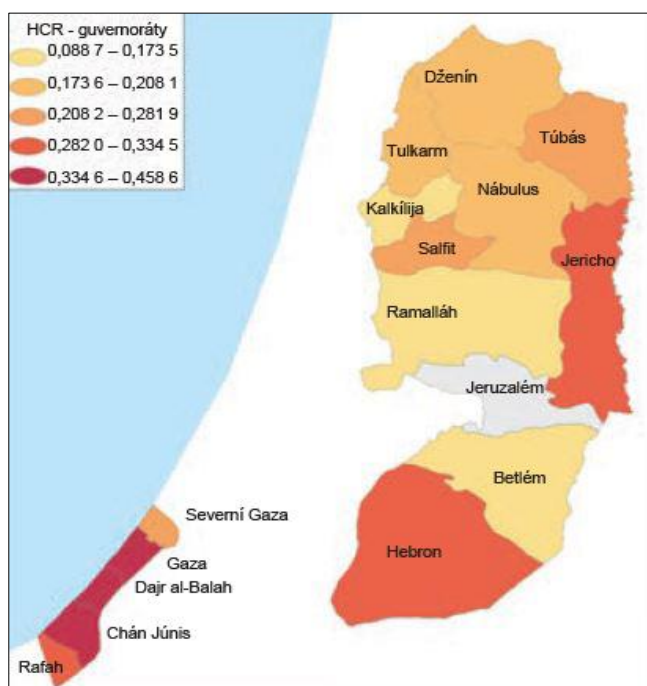
Palestinských teritorií. (ARIJ, Palestinian Ministry of National Economy, 2011, 11) Jak udává UNCTAD (2012) dlouhodobé výhledy pro rozvoj palestinské ekonomiky se v roce 2011 staly ještě hůře dosažitelné než v předešlých letech. „Zeslabila poptávka na trhu, což způsobilo, že i škrty ve vládních výdajích se minou svou efektivitou.“ (UNCTAD, 2012, 1)

Kdyby se restriktce v zóně C uvolnily a Palestinci mohli zdroje, které se zde nachází, využívat, otevřelo by to cestu k udržitelnému růstu. Obchod a zemědělství v nedostupné oblasti by palestinské ekonomice, momentálně závislé na darech donorů přidalo podle studie World Bank (2013) až 35 % současného HDP. Uvolnění omezení by umožnilo rozvoj podnikání v zemědělství, těžby minerálů z Mrtvého moře, těžby kamene a nerostných surovin, rozvoj stavebnictví, turismu i telekomunikace.

4.1.1 Chudoba na palestinském území

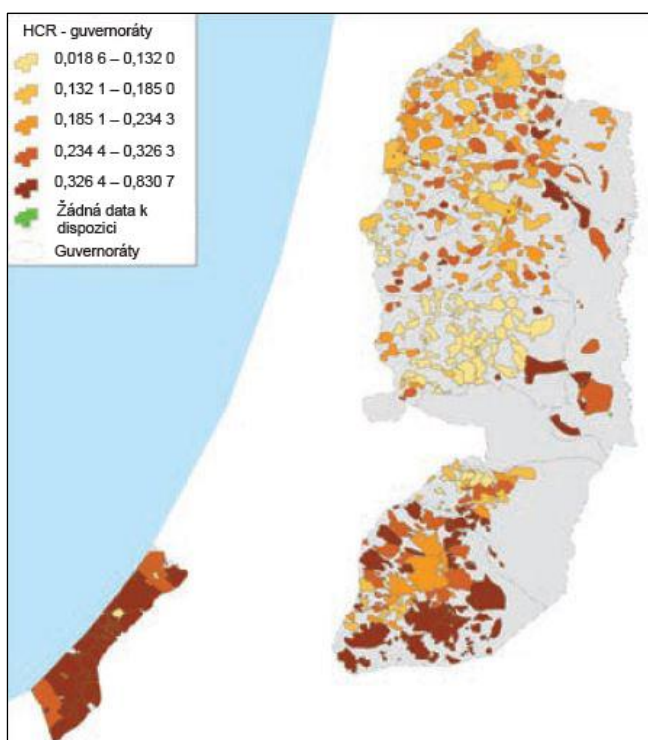
„V roce 2009 žilo něco málo přes pětinu palestinské populace v chudobě. [...] Se svými 33,7 procenty byl průměrný výskyt chudoby v Gaze dvakrát tak větší než na Západním břehu.“ (World Bank, 2011, 11) Výskyt chudoby je v publikacích Světové banky vyjádřen veličinou zvanou *head count ratio* (HCR), tedy podílem (desetinným číslem) lidí žijících pod státem danou hranicí chudoby.

Mapa 1: Výskyt chudoby v jednotlivých palestinských gubernorátech (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka, upraveno.

Jak je patrné z mapy, mezi nejchudší regiony Západního břehu patří Jericho a Hebron. Detailnější znázornění chudých lokalit je na následující mapě:

Mapa 2: Znázornění chudoby na palestinském území podle jednotlivých lokalit. (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka.

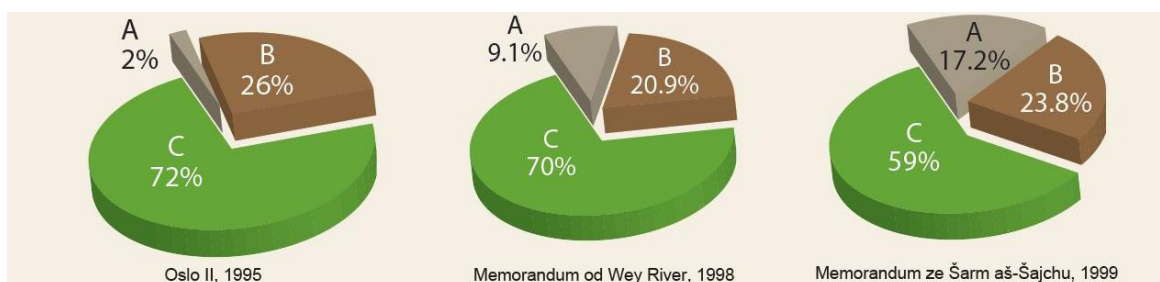

Mezi nejchudší region patří jižní část guvernorátu Hebron a oblasti okolo guvernorátu Jericho. Prvé zmíněné je podle World Bank (2014) dané relativně početnými skupinami Beduínů patřících mezi nejchudší části palestinské společnosti. Mezi ostrovy prosperity naopak patří zejména – jakožto ohnisko obchodu, administrativy a také investic zahraničních donorů – Ramalláh, správní centrum Palestinské autonomie.

4.1.2 Zóna C

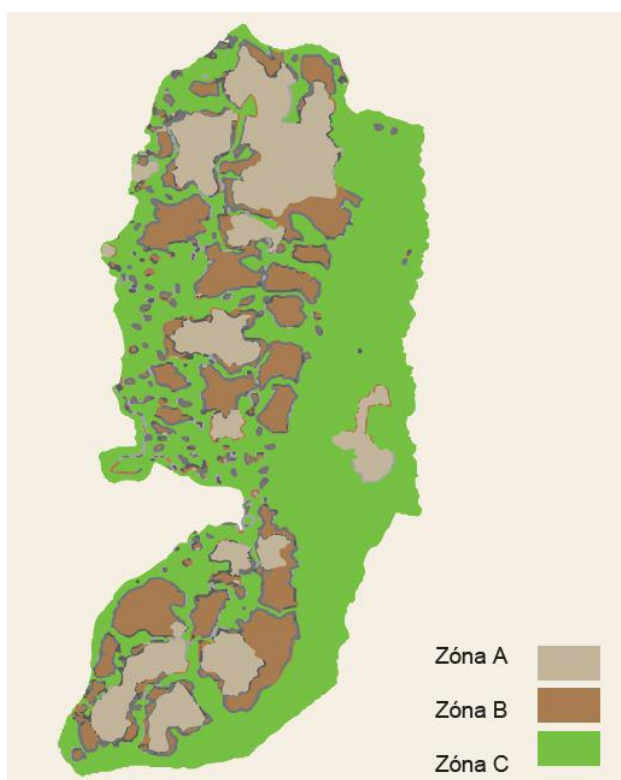
„Přechodná dohoda o Západním břehu Jordánu a pásma Gazy, zvaná Oslo II podepsaná 28. září 1995 měla na dobu pěti let [proto přechodná] rozdělit oblast Západního břehu na tři zóny A, B a C.“ (PASSIA, 2012, 2) Zóna A měla spadat plně pod bezpečnostní i civilní kontrolu Palestinské autonomie, zóna B pod palestinskou civilní, ale izraelskou bezpečnostní kontrolu a zóna C po plnou kontrolou Izraele. Jedním z cílů dohod z Osla byla postupná přeměna zón B a C pod plnou palestinskou kontrolu (zónu A), proces se však, jak je patrné z grafů níže, zasekl v roce 1999 (PASSIA, 2012).

Obrázek 1: Rozdělení Západního břehu do jednotlivých zón podle let (PASSIA, 2012, 2). Přeloženo z anglického jazyka.

Podle mírové organizace B'tselem (2014c) byly dohody z Osla pouhou iluzí autonomie. Izrael dočasnost zóny C ignoroval a území spravoval, jako kdyby na něm uplatňoval plnou suverenitu: stavěl trvalé osídlení (osady), využíval přírodních zdrojů a zabíral půdu. Jeden z cílů izraelské okupační politiky je vyhnat Palestince ze zóny C a usnadnit tím možnou anexi území. Jak jsem při návštěvě palestinských území mohl osobně zažít, na mnohých místech zóny C nic nenasvědčuje tomu, že by území nenáleželo Izraeli. Při jízdě autem „populární“ silnicí číslo 90 vedoucí z Golanských výšin Jordánským údolím k Mrtvému moři by člověk nebyť checkpointů stěží postřehнул, že už přešel na Západní břeh – nápisy jsou první v hebrejštině, benzinové pumpy izraelské, autobusové zastávky rovněž. Stejně jako na izraelském území. Jen jeden nebo dva Izraelci, se kterými jsem se bavil, považují zónu C (obzvláště v Jordánském údolí) za Palestinu.

Mapa 3: Rozsah zóny C na Západním břehu (PASSIA, 2012, 2). Přeloženo z angličtiny.

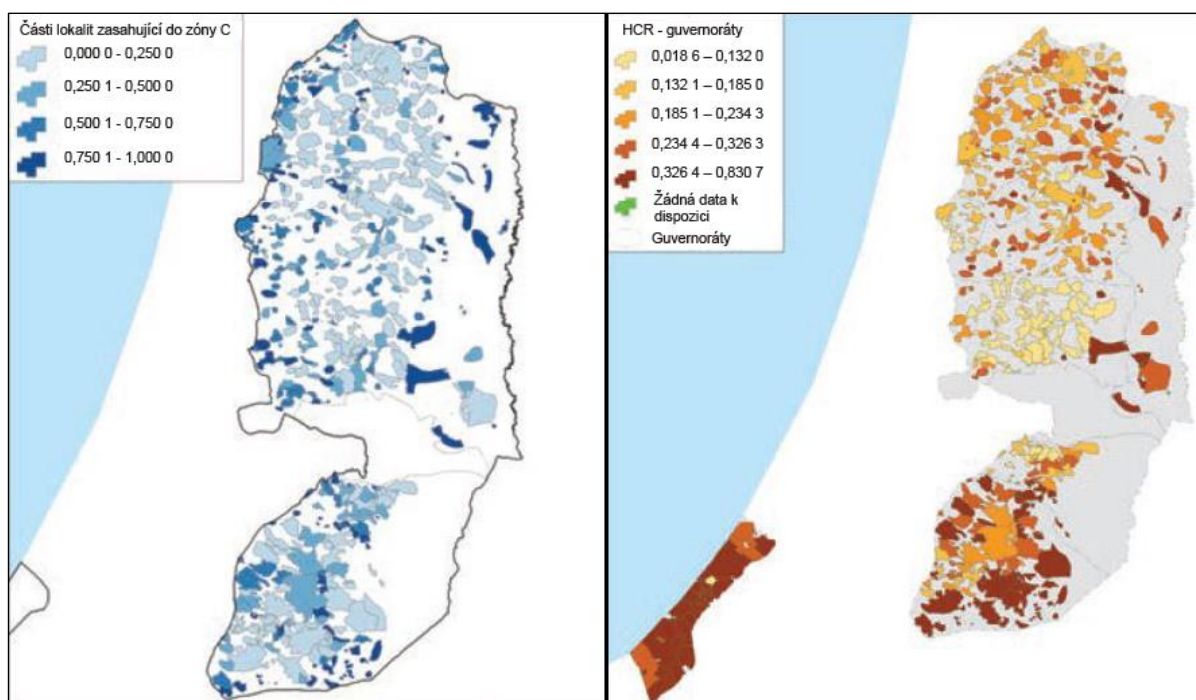
Jak uvádí World Bank (2013), zóna C dnes zabírá většinu, zhruba 60 % území Západního břehu. Je to souvislé, na přírodní zdroje bohaté území, zatímco zbylé zóny, pod kontrolou Palestinské autonomie jsou rozfragmentované do několika ostrůvků ohraničených objekty, které znesnadňují volný pohyb (především checkpointy). Zóna C je jedním z klíčových faktorů izraelské okupace. Izrael se ve svém konání obhájí bezpečnostními faktory a ochranou izraelských občanů, za následek to má však to, že drtivá většina území je pro palestinské obyvatele Západního břehu nevyužitelná. Jak uvádí OCHAOPT (2013a), s izraelskou kontrolou zóny C souvisí porušování lidských práv, obzvláště pro obyvatele samotné oblasti.

Podle B'tselem (2013b) je 36,5 % území definováno jako „státní pozemek“, přičemž dalších 20 % je vymezeno jako půda „k průzkumu“ s tím, že může připadnout v budoucnu také státu. 14 % bylo deklarováno jako přírodní rezervace, které měly, jak vysvětluje OCHAOPT (2012a), podle memoranda z Wye River připadnout Palestinské autonomii, ale nestalo se tak. 30 % zóny je definováno jako tzv. „firing zone“, tedy oblast vyhrazená k vojenským cvičením – více k ní dále v textu.

Na 70 % zóny C mají Palestinci zakázáno stavět. Na 29 % zóny C je stavění možné, avšak výrazně omezeno – získat povolení ke stavbě, někdy i klinik či školy je takřka nemožné.²³ Méně než 1 % je vyhrazeno pro rozvoj Palestinců (B'tselem 2013a). K tomu je také „palestinský pohyb po zóně C kontrolován a omezován komplexním systémem fyzických a administrativních překážek pohybu“. (OCHAOPT, 2014a, 4)

²³ „94 % palestinských žádostí o povolení je zamítnuto!“ (Epshtain, 2012, 3, vykřičník v originále)

Obrázek 2: Lokality spadající pod zónu C – srovnání s výskytem chudoby (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka a upraveno.

Za rozvoj infrastruktury v zóně C je zodpovědná izraelská civilní správa. Jak ale podotýká B'tselem (2013b), málokdy je izraelská administrativa ta, která do rozvoje investuje. Ze srovnání dvou map je tedy patrné, že znatelně větší poměr chudých lidí je v lokalitách, které leží z velké části či úplně v zóně C (na mapě tmavě modře). Podle OCHAOPT (2014b) je takto zasaženo přibližně 300 000 Palestinců. Ti patří mezi nejzranitelnější obyvatele Západního břehu a postrádají často i základní služby. „Více než 70 % komunit spadajících pod zónu C není připojeno k vodovodní síti [...], jejich konzumace vody dosahuje pětiny limitu doporučeného WHO.“ (OCHAOPT, 2014b, 1)

V roce 2013 bylo kvůli nedostatečnému povolení izraelské civilní správy zdemolováno 565 palestinských budov, z toho 208 obytných. Následně muselo své domovy opustit 805 lidí. Téměř polovina z nich byly děti. Jak dále doplňuje OCHAOPT (2014b), dopad takových událostí zahrnuje deprese, úzkost a post-traumatický syndrom. Na demolice a nucená opouštění domovů upozorňují také mezinárodní lidskoprávní organizace. Amnesty International (2013) ve svém každoročním reportu konstatuje, že v roce 2012 bylo vyhnáno palestinských obyvatel 870²⁴. Upozorňuje také na 36 zničených cisteren, což v kombinaci s chybějící vodní sítí má vážné zdravotní důsledky. Od roku 1967 bylo podle odhadů ICAHD zbořeno celkem 26 000 palestinských budov (Epshtain, 2012). Human Rights

²⁴ OCHAOPT ve své starší publikaci pro rok 2012 udává lidí vyhnaných z domova 815. (OCHAOPT, 2013a)

Watch (2014) informuje také o stovkách vyhnaných Beduínů, izraelských občanů, většinou žijících v negevské oblasti – tedy mimo oblast okupovaných území.

Beduíni a pastevcí jsou často ohroženi restrikcemi spojenými s již zmíněnými firing zones. Obyvatelé těchto zón – v roce 2013 jich bylo okolo 6 200 (OCHAOPT, 2014b) – patří podle OCHAOPT (2012b) mezi velmi zranitelné komunity, mnoho z obyvatel má oficiálně zakázaný přístup na půdu, kde bydleli po staletí, trpí nedostatkem základních služeb a vzdělání. 45 % demolic v zóně C za rok 2012 spadá pod firing zones. Ačkoliv už mnohé zóny neslouží svému účely, staré hranice (i se zákazem vstupu) zůstávají (OCHAOPT, 2012b). Nové firing zones (především v Jordánském údolí) někdy vznikají i na území, které je obydleno, tamní obyvatelé pak mají zákaz vstupu tam, kde po generace bydleli. Vzhledem k tomu, že na takovém území může kdykoliv proběhnout vojenské cvičení, kdokoliv může být zastřelen a jakýkoliv dům zdemolován, jedná se o nejčastější důvod odchodu Palestinců z území.

Tabulka 1: Počet obyvatel zasažených firing zone. Zdroj dat: OCHAOPT (2014a)

Guvernorát	Počet obyvatel uvnitř firing zone	Počet obyvatel poblíž firing zone
Betlém	90	1 024
Hebron	3 736	1 095
Dženín	115	0
Jericho	0	4 795
Jeruzalém	358	456
Nábulus	538	2 288
Ramalláh	538	580
Salfit	29	675
Tubas	820	1 263
Celkem	6 224	12 176

Nápadně vysoký počet takto postižených lidí je v guvernorátu Hebron. V hebronské oblasti se nachází rovněž absolutně největší a relativně druhý největší²⁵ počet lidí pro hranici chudoby. Místem, kde se všechny problémy koncentrují, jsou kopce jižního Hebronu (South Hebron Hills), „oblast situovaná daleko od zvědavého oka izraelské společnosti, kompletně ignorována médii a společenským diskurzem“. (Breaking the Silence, 2011, 2) V 30 malých vesnicích zde žije přes 4 000 obyvatel, všichni bez jakékoliv infrastruktury, kterou by měla zajistit izraelská civilní správa, pod trvalou hrozbou nuceného vystěhování a s velkým

²⁵ O 0,01 % méně než Jericho (World Bank, 2014).

rizikem osadnického násilí (B'tselem, 2013a).

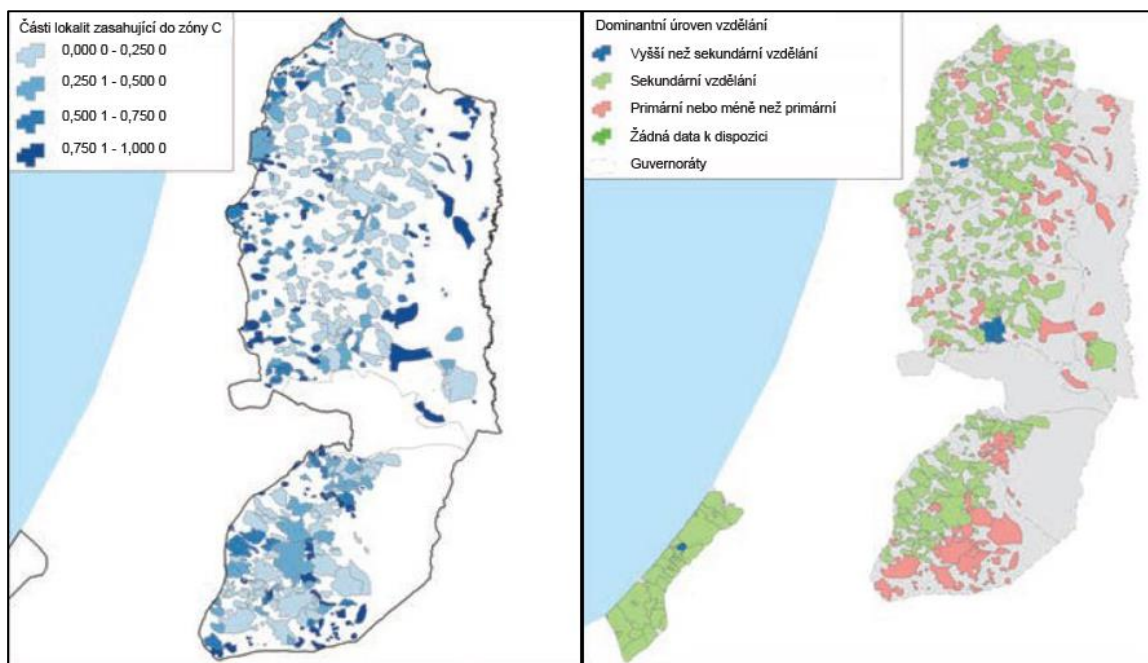
V souvislosti s umístováním firing zones se také naplno projevuje absurdita některých postupů izraelské okupace. Některé zóny – jak jsem již psal výše – dávno neslouží svému účelu (ani nejsou kvůli dané bezpečnostní situaci aktuální), ale přesto je území uzavřené. A pokud nepočítáme fakt, že Izrael by si měl místa na vojenská cvičení budovat především na svém území, nejméně citlivý postup ze strany Izraele se týká umístování zón na již obydlená území. Příkladem par excellence pak je firing zone kryjící se se zónou A, viz fotografie níže

Obrázek 3: Varovný betonový objekt zakazující vstup umístěný přímo před cedulí vymežující území pod palestinskou správou. Autor: Vojtěch Mrázek, 2014

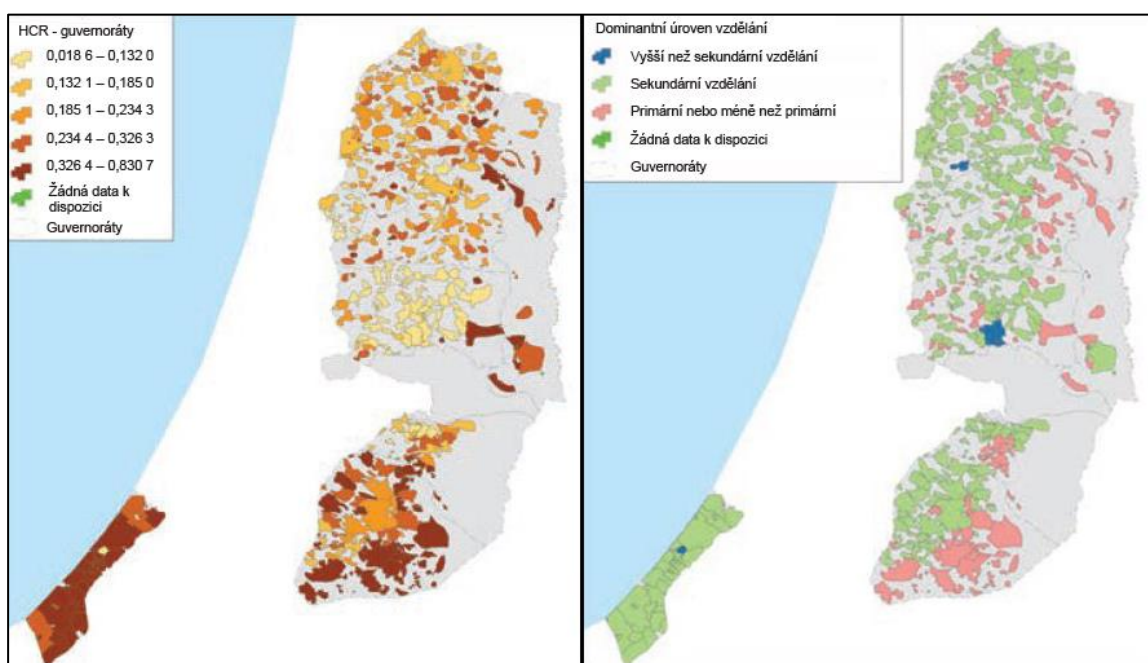
Zóna C má rovněž negativní vliv na nejvyšší dosažené vzdělání. Nejenom, že je velmi těžké dostat povolení ke stavbě školy, ale kvůli restrikcím pohybu a nerozvinuté infrastruktuře je pro děti a mládež obtížné se do vzdělávacího zařízení dostat. Viz mapa níže:

Obrázek 4: Lokality spadající pod zónu C – srovnání s dominantní úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka a upraveno.

I když v Gaze tak neplatí, na Západním břehu má vyšší dosažené vzdělání vliv na nižší výskyt lidí pod hranicí chudoby World Bank (2014):

Obrázek 5: Výskyt chudoby – srovnání s dominantní úrovní nejvyššího dosaženého vzdělání (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka a upraveno.

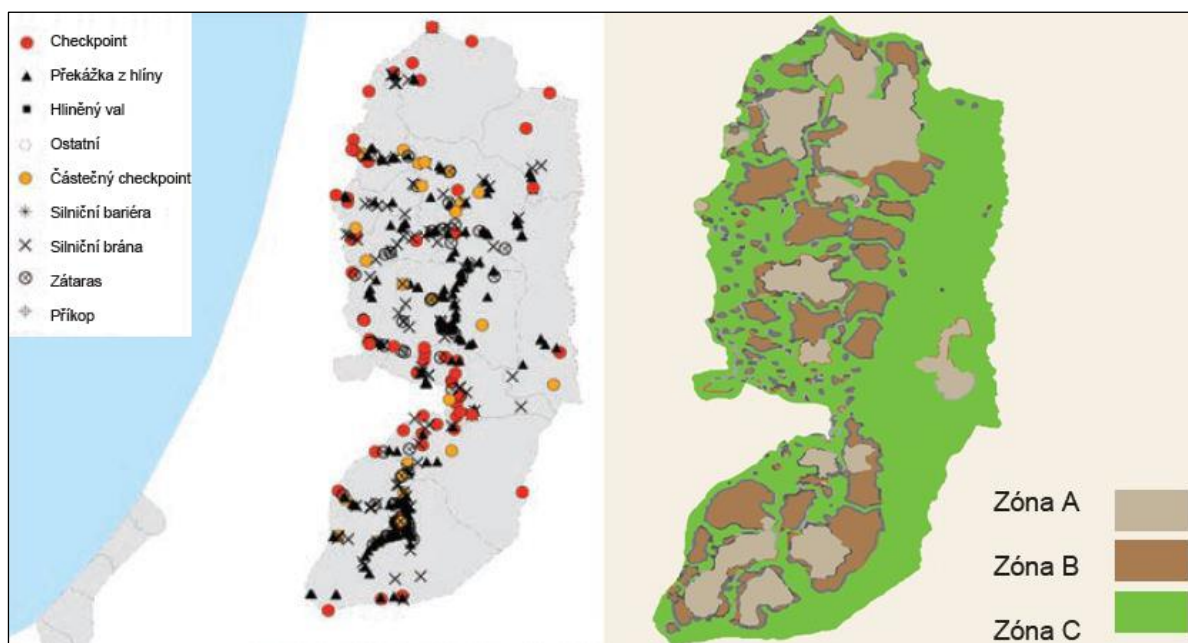

4.1.3 Omezení pohybu

Jak již bylo řečeno, zóny A a B, území, které je pod palestinskou samosprávou a kde žije 90 % Palestinců, je rozděleno do 165 separovaných segmentů. „103 z těchto ostrůvků obsahuje zastavěné plochy o ekvivalentu jedné vesnice nebo jenom její části.“ (B'Tselem, 2013a, 77) To, jak je dále uvedeno v publikaci, znamená, že celá plocha, kde se tyto komunity mohou rozvíjet, spadá pod zónu C, což způsobuje závažné problémy především ze dvou důvodů:

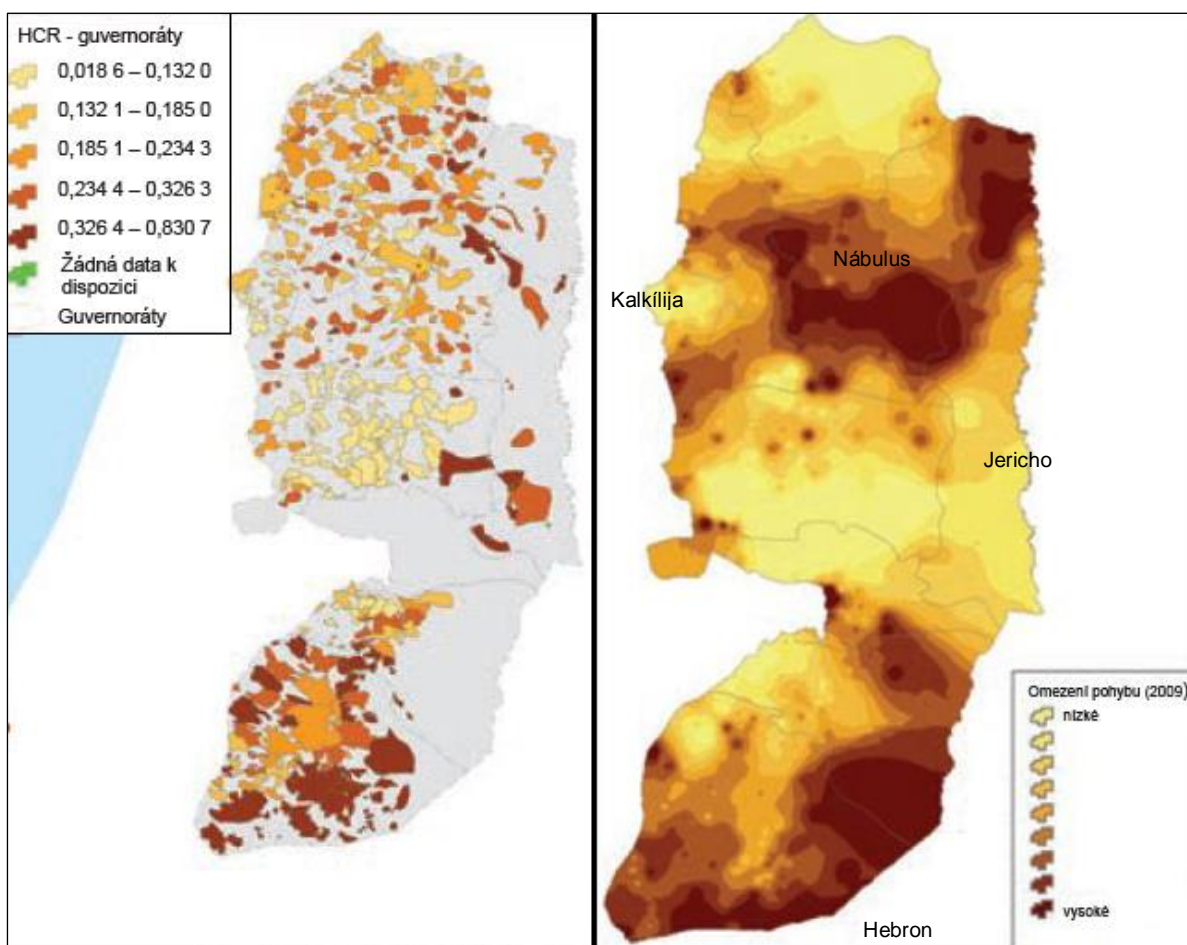
1. Od 90. let, kdy byly zóny A a B navrženy, porostlo obyvatelstvo Západního břehu ve statisících, na území palestinské suverenity už prakticky není kde stavět a nové pozemky jsou extrémně drahé. Stavby v zóně C demolují izraelské buldozery.
2. Jak je patrné z mapy níže, ostrůvky zón A a B jsou ohraničeny objekty, které znesnadňují pohyb. Omezení pohybu se tedy netýká jen obyvatel zóny C, ale i ostatních Palestinců.

Obrázek 6: Výskyt objektů, které omezují svobodu pohybu (World Bank, 2014) – srovnání s hranicemi zón A a B (PASSIA, 2012). Upraveno a přeloženo z anglického jazyka.

„Překážky v pohybu nutí palestinské obyvatele volit časově náročnější cesty a také zamezují přístupu na obdělávatelnou zemědělskou půdu.“ (Human Rights Watch, 2014, 558) Jak dodává Amnesty International (2013), zatímco Palestinci potřebují k pohybu na Západním břehu složitý systém povolení, izraelští občané (osadníci) si užívají svobody.

Obrázek 7: Mapa výskytu chudoby – souvislost s mírou omezení pohybu (World Bank, 2014). Přeloženo z anglického jazyka a upraveno.

S intenzitou omezení pohybu roste i chudoba, což lze vidět na mapě výše. Souvislost je patrná především v jižní části hebronské oblasti a také v guvernorátu Jericho. Nábulus a Kalkílija naopak mají – vzdor vysoké hustotě restrikcí – chudobu relativně nízkou. Autoři studie World Bank (2014) to vysvětlují tím, že na rozdíl od zranitelných a izolovaných komunit v Jerichu, potažmo východním Hebronu, se obyvatelé hustě zalidněného Nábulusu a Kalkílije dokázali adaptovat, nevýhody překážek pohybu redukovat a uspokojí své potřeby v rámci území palestinské samosprávy.

Restrikce, jak vysvětluje World Bank (2011), zvyšují nezaměstnanost a na ní se pak váže chudoba. U zemědělského sektoru je vliv největší. Polnohospodářství je totiž na rychlém transportu – především kvůli cestám do města na trh – závislé. Nesnadný pohyb na Západním břehu zvyšuje transakční náklady: na trase Ramalláh – Jeruzalém o 30 % (World Bank, 2011, 20).

Checkpointy jsou často místem šikany ze strany izraelských jednotek. Tureček (2011, 197–

198) to ve své knize vysvětluje zejména nevyzrálostí personálu, kdy si „často vyděšení základáci, kteří by raději řádili někde v nočních klubech Tel Avivu“, neberou servítky a porušují předpisy. Kupříkladu nechají ze strachu z výbušnin zkontrolovat Palestince jiným Palestincem, což je proti mezinárodním úmluvám i proti rozhodnutí izraelské Nejvyššího soudu. Případně, jak zaznamenal do svého vyprávění Delisle (2013, 60), donutí ženu svléknout svůj závoj. Sám jsem se při cestě na Západní břeh setkal s nevybíravým chováním dívky ve službě, která (ačkoliv věkem nepřesahující většinu arabských cestujících) donutila skupinu teenagerů vystoupit tím, že jim zabavila občanské průkazy. „Incident“ nakonec dobře dopadl a palestínští školáci a školačky se dobře pobavili, jak však podotýká Tureček (2011), těhotným ženám či starým lidem při překonávání zátaras (někdy až tři) do smíchu není.

Při pozdějším výjezdu na palestinské území byla má zkušenost na checkpointech odlišnější a možná ještě více zarážející. V rámci práce pro Jordan Valley Solidarity jsme spolu s palestinským řidičem a mými olomouckými spolužačkami museli pravidelně překonávat checkpoint Hamra nacházející se v Jordánském údolí, před vstupem do zóny A okolo měst Nábulusu a Túbásu. Ačkoliv v té době byla válka, tedy operace Ochranné ostří v plném proudu a izraelské defenzivní síly byly v pohotovosti (včetně vojáků povolanych z rezerv), měly rozhovory na checkpointech nemálokdy groteskní charakter. Snad jen proto, že jsme já a spolužačky („oficiálně“) byli turisté, stačilo, aby na otázku, kam jedeme, náš řidič odpověděl: „do Tel Avivu“, případně „do Túbásu“ (ovšem zrovna z něj přijíždějící). Zmatené výrazy personálu při reakci na očividně absurdní odpovědi nás čím dál více přesvědčovaly, že izraelští vojáci jsou mnohdy posláni na místo, o kterém ví jen velmi málo. Jak podotkl náš palestinský řidič, průvodce a šéf v jednom, kdyby sami vojáci viděli situaci v zóně C jinak než přes hledí pušky, asi by na okupaci změnili názor.

4.1.4 Separační bariéra

Největším objektem, který znesnadňuje pohyb palestinských obyvatel Západního břehu, který jen tak nezmizí a který také rok od roku roste, je tzv. separační bariéra. Izraelský kabinet se ji rozhodl postavit v roce 2002, v době druhé intifády. Měla regulovat vstup Palestinců na území Izraele a s tím omezit počet sebevražedných atentátů (B'Tselem, 2011b). Počet těchto činů nakonec poklesl, nakolik to ale bylo zásluhou separační zdi, nelze přesně dokázat.

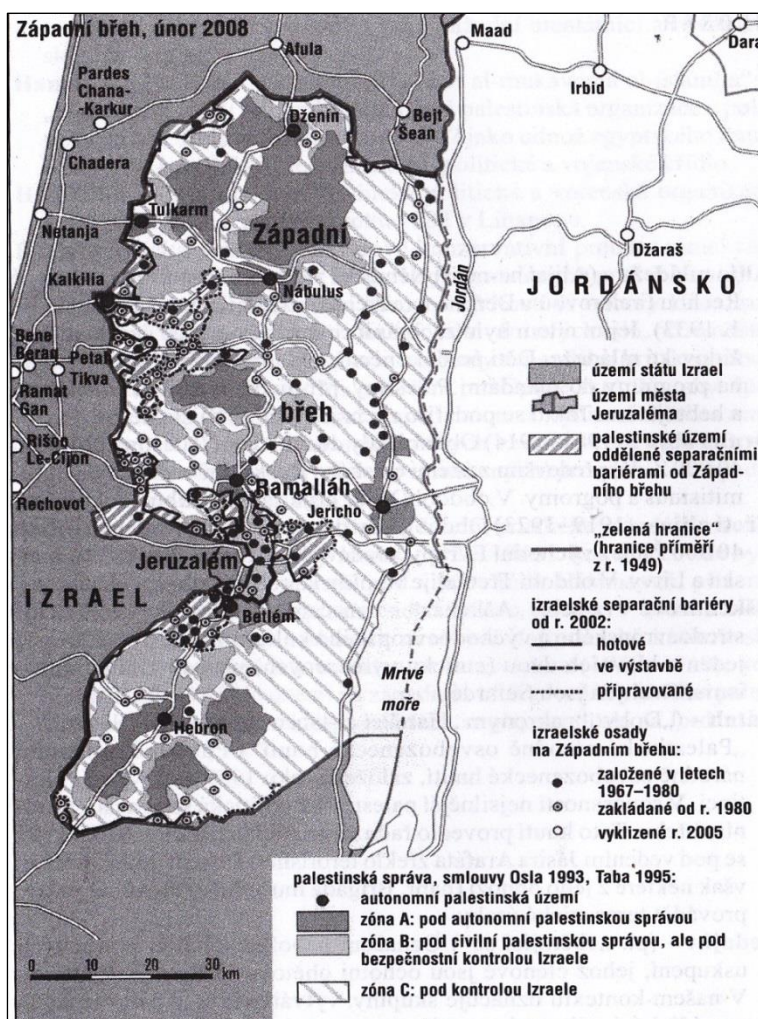
„Separační bariéra se povětšinou skládá z elektronického plotu lemovaného zpevněnými

cestami, ostnatými dráty a příkopy. Průměrná šířka zdi je 60 metrů. Na několika místech se bezpečnostní výbor rozhodl postavit betonovou 6 až 8 metrů vysokou zeď.“ (B'Tselem, 2011b) Pomineme-li fakt, že „stavět zeď mezi národy“ nikdy není ideální cesta k míru, je hlavním problémem bariéry její délka. Až budou postaveny i všechny části, které jsou dosud jen v plánu, bude měřit 708 kilometrů, tedy dvakrát více než hranice mezi Západním břehem a Izraelem, tzv. Zelená linie příměří z roku 1949. Jednoduchou matematikou lze tedy celkem snadno zjistit, že něco není v pořádku.

Tabulka 2: Proces výstavby bariéry, červenec 2012 (B'Tselem, 2012b).

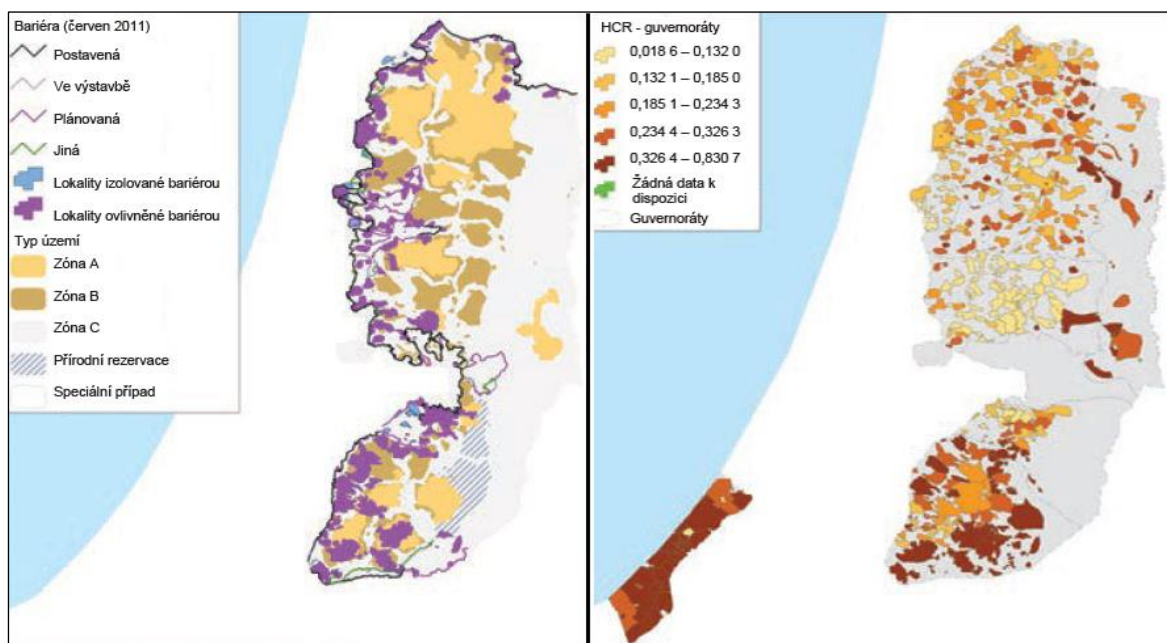
Stav bariéry	Délka v km	Procento z celkové délky
Postavená	439,7	62,1
Ve výstavbě	56,6	8
Dosud nezapočatá	211,7	29,9
Celkově	708	100

Mapa 4: Trasa separační bariéry, únor 2008 (Krupp, 2013, 193).

85 % bariéry vede přes palestinské území, povětšinou kolem izraelských osad a průmyslových zón. Území de facto anektuje k židovskému státu. S tím, jak podotýká Čejka (2013), se dalo počítat, co je však pro autora nepochopitelné (a není jediný), je fakt, že bariéra poměrně zbytečně izoluje či jinak negativně ovlivňuje mnoho palestinských vesnic a měst.

Obrázek 8: Mapa lokalit negativně ovlivněných separační bariérou – srovnání s výskytem chudoby (World Bank, 2014). Upraveno a přeloženo z anglického jazyka.

B'Tselem (2012b) udává, že v roce 2012 bylo bariérou ovlivněno 497 820 Palestinců. Jak je patrné ze srovnání map, lokality poblíž zdi částečně souvisí s větším výskytem chudoby. Podle World Bank (2014) tyto komunity vlivem bariéry ztratily přístup na svou půdu, přičemž některé komunity byly zdi dokonce fyzicky odděleny od Západního břehu. V mírnější variantě mají obyvatelé pouze omezený přístup na trh, ke službám a ostatním komunitám (třeba příbuzným). Výjimkou nejsou domy umístěné v rohu zdi. S jednou z těchto rodin dělal rozhovor Guy Delisle: Muž, živitel rodiny, dříve choval kozy, nyní už ale půdu nemá, tak prodává kukuřice na rohu silnice. „Studoval v Jeruzalémě. Teď už tam nemůže jezdit. Dokonce ani na modlitby ne.“ (Delisle, 2013, 269)

Okolo 11 000 Palestinců žije mezi Zelenou linií a bariérou (OCHAOPT, 2013b) – v tzv. seam zone. Aby mohli tito lidé bydlet ve vlastních domovech, musí spoléhat na složitý systém povolení ke vstupu. Příbuzní je obvykle navštívit nemohou.²⁶ Podobná omezení mají vliv obzvláště na děti a jejich vzdělání. Patnáctiminutová cesta do školy se tak kvůli

²⁶ Kdo někdy navštívil muslimské země, tuší, jak vysoko na žebříčku hodnot stojí rodina.

překonávání checkpointu může protáhnout na několik hodin. „Je jedno, jak brzo vstanu, pokaždé přijdu do školy pozdě. Je to velmi stresující,“ popisuje svoji každodenní rutinu Khalil, mezi jehož domovem a školou stojí bariéra (Weibel, 2012). Ačkoliv jej mnoho vojáků zná jménem, musí i přesto vždycky ukazovat rodný list.

4.1.5 Osadnictví a jeho důsledky

„Na obsazených územích vznikl stav, který sociolog a bývalý poslanec Amnon Rubinstein charakterizoval slovy: „Jsou tam plnoprávní izraelští občané a jsou tam i neizraelští neobčané s neprávou.““ (Yehuda, 2006, 82) Na Západním břehu podle PCBS (2012) žilo (a pořád žije) v roce 2012 563 546 izraelských osadníků, a jak je patrné z tabulky níže, v některých částech to tvoří i velkou část populace. Jestliže Palestinci trpí omezeními popsanými výše, osadníci si až na výjimky „nelegálních“²⁷ osad užívají svobodu pohybu a všech práv izraelských občanů. Mnoho Izraelců by se bylo ochotno okupovaných území zřeknout, restriktce lze omezit, bariéru rozebrat, mladé nevybouřené vojáky nahradit staršími, přes půl milionu občanů je však stěží možné přestěhovat²⁸ – nehledě na to, že mnozí z nich jsou v okupaci víceméně nevinně (viz dále) a že jiná část by kladla silný odpor.

Tabulka 3: Počet osadníků v jednotlivých gubernorátech Západního břehu (PCBS, 2012).

Guvernorát	Celkový počet obyvatel	Počet osadníků	Podíl osadníků na celkové populaci guvernorátu
Betlém	202 196	66 392	32,8 %
Hebron	651 811	17 628	2,7 %
Dženín	292 248	2 277	0,8 %
Jericho	48 716	5 549	11,4 %
Jeruzalém	400 438	277 501	69,3 %
Nábulus	360 231	14 019	3,9 %
Ramalláh	324 114	107 586	33,2 %
Salfit	66 880	35 138	52,5 %
Tubas	59 584	1 452	2,4 %
Tulkarm	173 859	2 696	1,6 %
Kalkílija	103 989	33 308	32,0 %
Celkem na Západním břehu	2 684 066	563 546	21 %

²⁷ Podle mezinárodního práva jsou nelegální osady všechny, některé z nich však neakceptují ani izraelské soudy.

²⁸ B'Tselem (2014a) je ale například toho názoru, že ačkoliv se bude jednat o komplexní projekt s velkou časovou náročností, bude evakuace nutná. Zdůrazňuje také dodržení práv osadníků.

Jak již bylo řečeno v první části, pilotní osady měly víceméně strategický důvod, ke slovu však později přišla také radikální osadnická hnutí. Ta, jak popisuje Čejka (2012), interpretovala vítězství v Šestidenní válce jako transcendentní moment v dějinách židovského lidu. Svou přítomnost na Západním břehu Židé legitimizovali „zvláštním vztahem mezi Bohem a vyvoleným lidem“. (Čejka, 2012, 182)

Kontroverzní je fakt, že bez vládní podpory by nikdy osadnictví tak masivních rozměrů nedosáhlo (Yehuda, 2006). I levicové, spíše umírněnější vlády nebyly schopny osadnictví bránit a naopak jej mnohdy ze strategických (nabývání půdy) a bezpečnostních důvodů tolerovaly. Velký boom osadnictví přišel po výhře pravicového Likudu ve volbách v roce 1977. Pokud do té doby, jak dále pokračuje autor, bylo osadníků 8 500, vládním protežováním následně jejich počet vzrostl mnohonásobně. Do dnes je – podle informací B'Tselem (2014d) – mnoho osad označeno jako národní priorita, tudíž mohou osadníci či izraelští občané jinak (investičně či pracovní) spojení s osadami čerpat finančních výhod.²⁹ Není tedy překvapením, že zatímco bylo v letech 2002–2010 v zóně C Palestincům vydáno 176 stavebních povolení, vyrostlo v téže době zároveň 15 000 obytných jednotek osadníků – s povolením i bez (B'Tselem, 2013a).

Osady dělí Čejka (2012, 186–187) do dvou typů:

- Ideologické: osídlení tvoří či tvořili převážně radikální religiozni obyvatelé, většinou voliči krajní pravice, někdy příslušníci radikálních stran jako Kach, dnes již zakázané formace propagující tzv. židovský darwinismus a metodu teroru za teror jakožto odpovědi na arabský terorismus. „Ať si jdou jinam – mají dvaadvacet arabských zemí, my máme stát jediný!“ (Tureček, 2011, 182) To bývá obhajoba některých kolonistů při snaze vyhánět Palestince.
- Pragmatické: s obyvatelstvem méně religiozním. Často tvoří populaci nově přistěhovavší Židé, kteří zde šli, protože bydlení v takovýchto osadách bývá levnější a také pohodlné – s moderní infrastrukturou (viz národní priority výše). Často ani méně znalí obyvatelé nepoznají nebo nemusí řešit, že jsou na Západním břehu. Příkladem mohou být velká města Ariel nebo Ma'ale Adumin, která obojí budou velmi pravděpodobně anektována k Izraeli (Tureček, 2011).

²⁹ Sám jsem takovýchto „výhod“ mohl využít při cestě z Jeruzaléma do palestinského Hebronu. Izraelský autobus stál jen o cca. dvanáct korun více, než klidně i jedna zastávka hromadné dopravy v Haifě. A to za několik hodin jízdy.

Situaci kolem osad není možné vnímat černobíle. Ani jejich legitimitu. To, že jsou v rozporu s mezinárodním právem, nebrání dokonce některým Palestincům – jak zachytil Delisle (2013) – v osadách nakupovat. V roce 2010 si dokonce podle tehdejšího palestinského ministerstva financí 25 000 Palestinců v osadách vydělávalo na živobytí (Tureček, 2011).

V neposlední řadě je třeba zmínit také fakt, že ačkoliv je mnoho vojáků, kteří odmítají zasahovat proti osadníkům porušujících zákony, existuje velká skupina příslušníků armády, kteří – aby se nedopouštěli útlaku Palestinců – naopak odmítají sloužit na okupovaných územích.

4.1.6 Ekonomické dopady osad

Prímou souvislost mezi počtem osadníků v jednotlivých gubernorátech a chudobou se nepodařilo prokázat. Je to dané především velkou variabilitou osad a také počtem proměnných, které ovlivňují výskyt chudých lidí v jednotlivých gubernorátech. Je zřejmé, že lidnatá osada Modi'in Illit³⁰, která se nachází pár kilometrů od Zelené linie³¹ a je separační bariérou de facto anektovaná, bude mít na chudobu v celkem prosperujícím Ramalláhu jiný vliv, než zemědělské kolonie v chudém Jerichu či religiózní osady v kopcích jižního Hebronu.

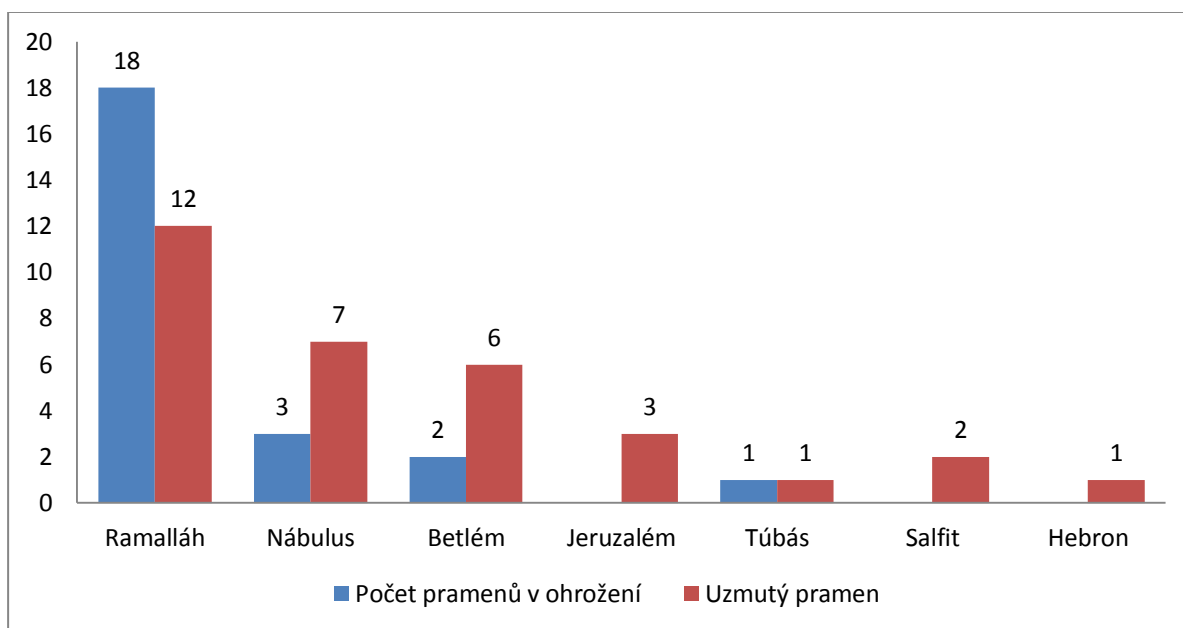
Dopady osad byly popsány již v kapitole věnované zóně C. Jedná se tedy především o porušování lidských práv v otázce vlastnictví majetku, svobody pohybu a rovnosti práva na živobytí. Vinou pozemků vyhrazených osadám je také mnoho půdy pro Palestince nevyužitelné a obtížně přístupné.

Speciální pozornost si zaslouží otázka vodních zdrojů, téma, kterému se věnovala OCHAOPT (2012c): V posledních letech výrazně narostl počet pramenů, na které mají Palestinci vinnou osadnických aktivit omezený přístup. „Mezi hlavní metody používané osadníky patří vyhrožování, zastrasování či oplocování pramenů.“ (OCHAOPT, 2012c, 1) Všechny tyto metody jsou v rozporu s mezinárodním i izraelským právem, přesto však izraelské autority nedokážou konání osadníků účelně zabránit.

³⁰ Se svými 52 060 obyvateli ke konci roku 2012 byla osada Modi'in Illit podle statistik B'Tselem (2013c) nejlidnatější.

³¹ Viz zde: http://www.btselem.org/download/20110612_btselem_map_of_wb_eng.pdf

Graf 1: Počet osadníky násilně převzatých pramenů a počet pramenů takto ohrožených. Západní Břeh 2012 (OCHAOPT, 2012c).

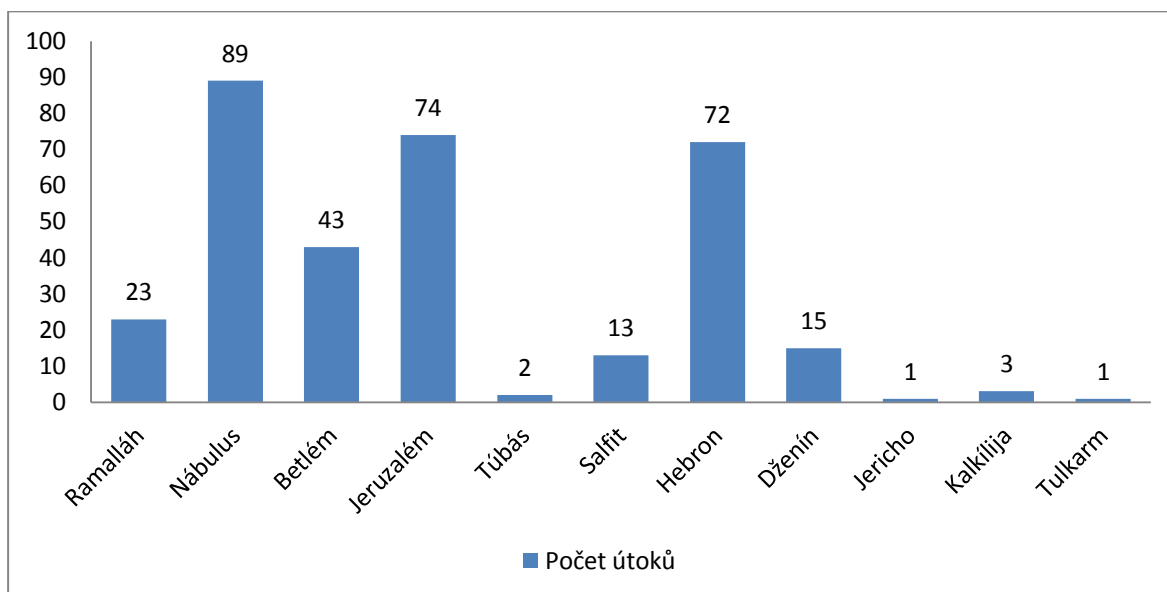

Omezení přístupu k vodě výrazně ztížilo živobytí a bezpečnost palestinských obyvatel. „Téměř všechny nebo většina pramenů ovlivněných osadníky bylo v historii používáno k zavlažování, napájení domácích zvířat nebo pro domácí potřebu. [...] Mnoho farmářů tak vinnou osadnických aktivit muselo přestat kultivovat půdu nebo čelí snížení produktivity. Pasterci a domácnosti museli zvýšit výdaje na nákup dražší vody potrubím nebo z nádrží na vodu [které málokdy izraelská civilní správa zajistí]. Přítomnost ozbrojených osadníků u pramenů a v okolí vede také často k násilí.“ (OCHAOPT, 2012c, 1) Až absurdně poté působí fakt, že zhruba 70 % převzatých pramenů osadníci opatřili turistickou infrastrukturou a využívají je jako atrakci – za účelem zisku a zlepšení pověsti v očích izraelské veřejnosti.

4.1.7 Osadnické násilí

Útoky osadníků, které byly v textu již několikrát zmíněné, jsou jedním z největších problémů spojených s přítomností osad na Západním břehu. Jak udává ARIJ (2013), za poslední desetiletí útoky osadníků vzrostly, dokonce více, než i samotní Palestinci očekávali.

Graf 2: Izraelské útoky na Západním břehu: Listopad 2012 – Květen 2013 (ARIJ, 2013).

Od roku 2008 (B'Tselem, 2012c) narostlo násilí osadníků do takové míry, že se od nich, jak tvrdí Tureček (2011), musela distancovat i pravicová vláda. Jednalo se (podle slov osadníků) o „politiku zúčtování“³², vlnu násilí, která souvisí s již zmíněnými nelegální osadami (i ze strany izraelského práva). Izraelští vojáci musí, jak dále pokračuje autor, často hlídat mladé radikály, kteří natruc izraelské vládě po nocích budují ilegální osadnická ležení na strategických návrších, tzv. outposty. Když poté izraelská vláda proti těmto ilegálním stavením zakročí, osadníci si často „vybijí vztek“ na Arabech: vypalují domy, napadají děti, tlučou baseballovými pálkami pastevece a staré ženy, ničí auta, podřezávají olivovníky. Někdy také útočí střelbou, kamením a občas dokonce i střílí podomácku vyrobenými raketami. „Byly i případy zásobníků vody, do kterých Židé Palestincům naházeli hnijící mršiny drůbeže a použité dětské pleny.“ (Tureček, 2011, 191) Dětské pleny jsou, jak mohu podotknout z vlastní zkušenosti z Hebronu, celkem obvyklou municí židovských osadníků.

I přesto, že konfrontace radikálních osadníků s armádou jsou časté, „jednotky a důstojníci na Západním břehu Jordánu ve většině sporů straní kolonistům – už proto, že mnozí z nich sami žijí v osadách. A stojí-li tvrzení proti tvrzení, Palestinci prý u okupačních úřadů nemají proti Židům mnoho šancí.“ (Tureček, 2011, 192) Jak tvrdí ARIJ (2013), mnoho útoků je dokonce pod dohledem vojáků. Podle Yehudy (2006) došlo také postupem času k „zprostitování“ izraelské justice – k tomu, že měří dvojitým metrem. „Před okupací by se asi nebylo stalo, aby soudce projevil pochopení pro členy podzemního hnutí, kteří zavraždili šest studentů palestinské univerzity v Hebronu a položili miny pod auto arabského starosty,

³²Anglicky price tag.

a aby o nich řekl, že jsou to „v podstatě hodní a idealisticky založení lidé.“ (Yehuda, 2006, 82) Podle organizace Defence for Children International Palestine (2014) je to dáno především tím, že všichni Palestinci na Západním břehu spadají pod izraelské vojenské soudy (bez ohledu na věk), zatímco osadníci pod soudy izraelské civilní.

Na rozdíl od ostatních izraelských občanů, osadníci jsou často (oficiálně s podporou vlády) ozbrojeni. Na Západním břehu to pak vytváří hyper-militarizované prostředí, které negativně ovlivňuje především děti. V roce 2013 organizace Defence for Children International Palestine (2014) zdokumentovala 31 případů osadnického násilí vůči dětem.

4.2 Nedostatek odpovědnosti ze strany izraelské armády

„V roce 2013 bylo zabito izraelskými silami 27 Palestinců, nejvyšší číslo od roku 2009.“ (OCHAOPT, 2014c, 10) 23 z toho bylo neozbrojených civilistů, 25 lidí vojáci zabili ostrou municí a dva pogumovanými kovovými kuličkami. Šest z toho byly děti ve věku 15 až 17 let, čímž se – počítáno od roku 2006 – dostává rok 2013 na vrchol žebříčku dětských úmrtí. Pouze jeden Palestinec byl zabit při zřejmém útoku na izraelské síly. 16 umřelo při potyčkách s vojáky – při házení kamenů, demonstracích či akcích spojených se zatýkáním; šest Palestinců zahynulo přímo při zatýkání, z toho čtyři byli ozbrojeni. Okolnosti smrti zbylých čtyř Palestinců jsou neznámé.

Jak dále udává studie, i počet palestinských zranění byl v roce 2013 nejvyšší od roku 2005. Nutno také dodat, že rok 2014, vinou operace Ochranné ostří nebude lepší, spíše počet obětí – především kvůli rozsáhlým demonstracím na podporu obětem v Gaze – předcházející rok překoná. (Studie vyjde až po odevzdání bakalářské práce, novější data tedy nemám k dispozici.)

Domnívám se, že přítomnost izraelské armády na Západním břehu je – v kontextu historie i dnešní situace – nutná a částečně také obhajitelná. Pokud přehlédneme prapůvod problému – ilegalitu osad a frustraci Palestinců pramenící z okupace, Západní břeh obývají izraelští civilisté, kteří potřebují ochranu. Částečně je to „výmluva“, ale jakkoliv může v očích umírněných Palestinců ochrana izraelských občanů „proti všem těm teroristům okolo“ znít absurdně a nespravedlivě, existují také lidé, kteří neváhali a neváhají zaútočit na izraelský autobus plný civilistů.³³ Kamenem úrazu je nicméně míra, s jakou vojáci postupují při řešení potyček a ostatních problémů.

³³ Sám jsem měl možnost jet na Západním břehu obrněným izraelským autobusem, který má zranění při podobných útocích regulovat.

„Generální tajemník OSN opakovaně vyjádřil své obavy z přehnaného používání síly ze strany izraelských jednotek při kontrole demonstrací a jiného vymáhání práva.“ (OCHAOPT, 2014c, 13) V souvislosti s nedávným konfliktem v Gaze v létě 2014 označil orientalista Jan Zouplna Izrael jako „spratka, který má přičiněním osudu nevyčerpatelný vojenský arzenál, se kterým si může podniknout, co chce.“ (Trachtová, 2014) Izrael totiž podle něj na tehdejší únos tří izraelských mladíků stopujících na Západním břehu zareagoval odplatou, aniž by stoprocentně věděl, že za činem stojí Hamás. „Při hledání mladíků izraelské ozbrojené síly [...] na Palestince uvalily striktní bezpečnostní opatření, zablokovaly hlavní příjezdové trasy do Hebronu a na kontrolních stanovištích posílily vojenské hlídky (Veselý, 2014). Židovský stát tím znovu potvrdil to, co mu mnozí vytýkají, a tedy princip kolektivních trestů a represí – dle mého názoru jeden z hlavních negativních faktorů izraelské okupace a spouštěč palestinského radikalismu. Smutně působí také reakce izraelského ministerstva dopravy, které po incidentu přidalo šest nových autobusových spojů do „Judska a Samaří“ (Udasin, 2014), aby se už nemuselo stopovat. Izraelská vláda tím dle mého názoru ukázkově smetla ze stolu jakékoliv úvahy o hlubších důvodech únosu.

4.2.1 Administrativní vazby, špatné zacházení s vězni

Další věc, za kterou je Izrael často kritizován lidskoprávními organizacemi, je takzvaná administrativní vazba, tedy zatknutí a držení v cele „bez obvinění nebo soudu na základě důkazů, které nejsou přístupné ani vězňům, ani právníkům. Administrativní vazba může trvat jeden až šest měsíců a je možné ji donekonečna obnovovat“. (Human Rights Watch, 2013) Ačkoliv vojenský zákon uplatňovaný na Západním břehu tuto vazbu umožňuje, měla by tak okupační mocnost využívat pouze ve výjimečných případech, což Izrael nečiní. V dubnu 2013 na protest proti bezdůvodnému držení v cele odpovědělo 2 000 vězňů hladovkou (Amnesty International, 2013).

Zatčením se nevyhnou ani děti. Podle Human Right Watch (2014) je izraelské bezpečnostní složky zatýkají nejčastěji s podezřením na vrhání kamenů. Činí tak v jejich domovech, v noci, s namířenou zbraní, ptají se jich bez ostatních členů rodiny, bez právníka. Ve 29 % případů je, jak uvádí studie Defence for Children International Palestine (2012), nutí podepsat přiznání v hebrejštině – tedy jazyku, kterému nerozumí. Jen za posledních 11 let bylo podle vojenského práva zatčeno okolo 7 500 dětí, tedy skoro dvě děti každý den. Zpovědi 311 dětí odhalily, že hodně z nich mělo při odvádění bolestivě spoutané ruce za zády, zavázané oči a celou akci doprovázely slovní urážky, ponižování, někdy i fyzická napadání ze strany vojáků.

Speciální pozornost je třeba věnovat také uvězněným palestinským ženám, které musí slovy The Public Committee Against Torture in Israel (2013) nést dvojité břímě: břímě člověka uvězněného v rámci despotického izraelského systému a břímě ženy, jejíž osud je svázán s tradičně patriarchálním prostředím. Přesto, že mnoho ženských potřeb ve vězení se kryje s těmi mužskými, je situace v tomto případě specifická. „Genderové specifikum se projevuje především s ohledem na [...] hygienické podmínky, případy těhotenství či porodu ve vězení, specifika v oblékání, kvalitu jídla.“ (The Public Committee Against Torture in Israel, 2013, 9). Z výpovědí vězenkyň vyplývá, že zákaz nošení šátku, sexuální obtěžování, spánková deprivace, ale také slovní a fyzické napadání v průběhu výslechu nejsou výjimkou.

Poslední zmíněné už velmi ostře hraničí s mučením, v některých případech je i za hranicemi. Protiprávní postupy mají v izraelských věznicích tradici. Za první intifády bylo, jak v rozhovorech zachycuje Sacco (2001), vězněno a občas také mučeno obrovské množství lidí. Mezi trestanými byli i vysokoškoláci, studenti³⁴, lékaři. Vzpomínky jednoho z vězňů jsou následovné: „Donutili mne svléknout, uvázali na střeše a na dešti mě tak nechali čtyři hodiny. Řekli, že *znásilní* moji matku, sestru a že je zabijí.“ (Sacco, 2001, 94, slovem *znásilní* jsem nahradil vulgární výraz z originálu) Do roku 1999 byli skoro všichni vyslýcháni v konfrontaci s alespoň jednou z forem mučení zahrnující kupříkladu bití, svazování v bolestivé poloze, izolaci od vnějšího světa, ponižování nebo vystavování horku a chladu. Tyto postupy, jak zdůrazňuje The Public Committee Against Torture in Israel (2014), často vedly k trvalým následkům či smrti. V září 1999 byly tyto postupy zakázány Vrchním soudem, přesto se jich však izraelské obranné a policejní složky i dnes dopouštějí.

Souvislost nedostatku odpovědnosti izraelských sil s chudobou nelze dokázat na mapě. Dopady takovýchto činů, které by v demokratickém státě („ostrůvku demokracie na Blízkém východě“) neměly co dělat, jsou však nezměrné. Represemi a kolektivními tresty se Izrael dostává do začarovaného kruhu, na který doplácí palestinští civilisté i civilisté izraelští. Je pak navíc celkem pochopitelné, že podpora radikálů roste.

4.3 Jordánské údolí

Jak již bylo řečeno, válkou, konflikty či obecně chudobu většinou nejvíce trpí venkovské roztroušené obyvatelstvo. Takže zatímco obyvatelé Ramalláhu a některých jiných větších palestinských měst – ačkoliv k ideálnímu stavu mají i tak daleko – dokážou své potřeby uspokojit v rámci palestinské autonomie, u vesničanů či pastevců je tomu jinak. Jelikož

³⁴ Jeden z profesorů měl dokonce ve vězení své studenty, a mohl tak pokračovat v přednáškách.

Jordánské údolí a jeho obyvatelé v tomto směru negativně vynikají, rozhodl jsem se regionu věnovat samostatnou kapitolu. Svou roli hraje také fakt, že jsem Jordánské údolí osobně navštívil a byl jsem tam součástí dobrovolnického projektu.

4.3.1 Specifika Jordánského údolí

„Jordánské údolí je největším zdrojem půdy pro Palestinou Autonomii na Západním břehu, Palestinci by zde mohli rozvinut moderní zemědělské postupy, turistický ruch, průmysl a také dopravu ve formě železnic a letišť. Izraelské restriktce ovšem tento potenciál neumožňují naplnit.“ (B'Tselem, 2011a, 47) Okolo 88 % tohoto území spadá pod zónu C, a ačkoliv tedy Jordánského údolí, jak dále udává publikace, tvoří 28,8 % Západního břehu, ze zóny C celého Západního břehu zabírá 42 %. O něco málo více než čtvrtina palestinského území tak zabírá téměř polovinu veškeré palestinské zóny C. Jak již bylo řečeno, být obyvatelem zóny C skýtá mnoho omezení. V případě Jordánského údolí je téměř celá oblast zóny C pro Palestince zapovězena. Charakteristika území je podle OCHAOPT (2012d, 2) následující:

- 56 % vojenské zóny (včetně zavřených oblastí, hraničních oblastí [s Jordánskem] a vojenských základen),
- 15 % městské/obecní území osad (včetně zastavěného území) spolu s půdou obdělávanou osadníky,
- 20 % izraelské přírodní rezervace,
- 86 % území pod jurisdikcí osadnické správy,
- 7 % palestinské přírodní rezervace,
- 94 % území pro Palestince přístupné s omezeními (s tím, že procenta výše se překrývají).

V prvních deseti letech výstavby osad zabíral Izrael mnoho půdy odvolávaje se na vojenské příkazy s tím, že osady měly sloužit obranným účelům. 63 % z izraelských přírodních rezervací bylo rovněž prohlášeno za vojenskou zónu, čímž Izrael dává najevo buďto nepříliš velký zájem o ochranu přírody, nebo nepříliš velký zájem o využívání vojenských zón ke skutečnému účelu. Je možné, že spíše hledá jen další způsob, jak omezit přístup k půdě (B'Tselem, 2011a). Jak je také v publikaci dále zmíněno, osadníci v Jordánském údolí mají větší výhody než (už i tak zvýhodnění) osadníci jinde na Západním břehu: dostávají od vlády bohaté přiděly vody, větší, než je průměrná izraelská spotřeba (i spotřeba ve zbylých osadách). Pokud k tomu připočteme pozemek osad, který je 28krát větší než zastavěná

plocha, a levnou pracovní sílu okolních Palestinců³⁵, je pochopitelné, že takovýto stav umožnil osadníkům rozvinout moderní a profitující zemědělství.

V souvislosti s nadbytkem vody, který je dopřán osadníkům v Jordánském údolí, je nutné zmínit také situaci palestinských sousedů. Jak jsem již rozebíral v dřívější kapitole, příjem vody na den nesplňuje u Palestinců doporučené množství stanovené WHO (100 litrů na osobu na den). Většinou se tak děje ve prospěch osadníků. Zatímco tedy příjem některých pasteveckých komunit činí 20 litrů na osobu a na den, u osadníků v Jordánském údolí je toto množství 300 litrů (OCHAOPT, 2012d). Při průjezdu Jordánským údolím, kdy jsem sám viděl oplocené zdroje vody, je zřejmé, že tato disparita ve spotřebě vody není dána pouze přirozeně většími požadavky. Izrael má pod kontrolou 80 % zdrojů vody v oblasti. Pro farmáře či pastevece, u kterých je voda nutná k obživě, má tento stav nedozírné následky. Příkladem může být vesnice al-Hadidiyah, jejíž obyvatelé – navzdory blízkosti izraelské pumpy – musí vodu dovážet v cisternách. Pasteveckou komunitu jsem mohl osobně navštívit. Z rozhovoru s Abu-Sakherem, jedním z představitelů komunity a otcem rodiny, vyšlo najevo, že pro cisternu, která pojme tři metry krychlové vody, musí pastevec jet traktorem 60 kilometrů po nekvalitní cestě, a to minimálně třikrát týdně. Jen cesta pro vodu stojí čtyřikrát více, než metr krychlový vody samotné. Cisterny s vodou také Palestinci často převážejí spolu se svým stádem tam, kde není dostatek vody.

Abu-Sakher vozí své výrobky (sýr, jogurt, placky) na trh do blízkého Náblusu, často se však se zbožím zasekne několik hodin na kontrolním bodě. Co se pak při tak dlouhém pobytu na přímém slunci stane s čerstvým zbožím, je zřejmé. Ostatně i sanitka vezoucí jeho těhotnou ženu musela stát na kontrole. Dcera, která se pak narodila tam, kde se děti v jiných částech světa obvykle nerodí, tedy na checkpointu, dostala jméno, jež by se z arabštiny dalo přeložit jako Resistance (odpor). Na okupovaných územích je podobný postup celkem obvyklý. Přístup do Jordánského údolí je možný pouze po šesti silnicích, z toho čtyři jsou, jak konstatuje OCHAOPT (2012d), kontrolovány izraelskými checkpointy.

Tisíce Palestinců v Jordánském údolí je v ohrožení nuceného opuštění svých domovů, a to z několika důvodů. Na vině jsou podle OCHAOPT (2012d) především demolice, vyhánění z domovů kvůli vojenským zónám a také podmínky, které nejsou pro živobytí přijatelné. V roce 2011 bylo v Jordánském údolí zdemolováno 200 palestinských budov. Obydlí Abu-

³⁵ V době sklizně může počet těchto pracovníků dosáhnout 20 000, pracujících často jen za třetinu izraelské minimální mzdy (B'tselem, 2011a). Při rozhovoru s Palestinci mi také bylo řečeno, že někteří pracovníci mají pouze 12 let.

Sakhera bylo zdemolováno šestkrát. Jak s oblibou tvrdí, pro mnohé je jednodušší postavit palác než pro něj posunout stan o pár metrů.

4.3.2 Jordánské údolí z pohledu Izraele

Pokud nějaký stát lidem zamezí přístup k půdě, neposkytne dostatek vody k obživě a zemědělství, omezí jejich pohyb, nedovolí vystavět infrastrukturu, případně několikrát zboří domy, je celkem zřejmé, jaké má úmysly. Izrael v Jordánském údolí – více než kdekoli jinde na Západním břehu – uplatňuje snahu o to, aby se původní obyvatelé odstěhovali. Region se snaží izolovat a případně anektovat. Ke konci roku 2013 dokonce, jak informuje Sherwood (2013), podpořila návrh na anexi Jordánského údolí ministerská komise s podporou osmi členů vlády. „Nic by to sice nezměnilo na statusu regionu z pohledu mezinárodního práva [tak jako se nezměnilo nic v Golanech a Východním Jeruzalémě], změnilo by se však jeho postavení uvnitř státu. Pro jakoukoliv vládu v Izraeli by pak bylo případné předání regionu do rukou palestinského státu v rámci budoucí mírové dohody mnohem složitější.“ (Newman, 2014)

Izrael se při svém postupu v Jordánském údolí odvolává na bezpečnostní faktory. Od roku 1967, jak udává Jerusalem Center for Public Affairs³⁶ (2014b), tvořilo Jordánské údolí geografickou bariéru a první linii obrany z východu – proto Izrael odmítá předání pásma do rukou mezinárodních vojenských sil (a už vůbec ne do rukou Palestinské samosprávy). Bezpečnostní důvody Izraele je nutné respektovat, nesouhlasné výroky nicméně přicházejí i ze strany autorů publikovaných v pro-sionistických periodících, jakým je třeba Jerusalem Post. Již výše citovaný Newman (2014) upozorňuje, že princip nárazníkového území měl svoje opodstatnění před 50 lety, nyní už však – obzvláště v kontextu raket odpalovaných roku 1991 z Bagdádu či raket z Gazy – svůj smysl postrádá. Pokud přihlédneme k tomu, jak bohatá půda je v Jordánském údolí, jak výnosné jsou na businessu postavené osady, je patrné, že Izrael má ke kontrole území i ekonomickou motivaci. V tomto případě se domnívám, že větší nežli u zbytku Západního břehu.

4.3.3 Metody nenásilného odporu

Z historie konfliktu je patrné, že represe nerodí nic jiného než odpor. Izrael tedy má oprávněný strach z teroristických útoků či jiných forem ozbrojených útoků. Svou roli na palestinském území však hraje také odpor nenásilný. Při své poslední návštěvě Palestiny, konkrétně Jordánského údolí, se mi podařilo navštívit Jordan Valley Solidarity (dále JVS),

³⁶ „Ukázkově“ proizraelský informační zdroj.

organizaci, která se podobným praktikám věnuje.

JVS je tzv. grasroot komunita skládající se z mezinárodních a lokálních dobrovolníků. Za úkol si klade ochránit přítomnost původních obyvatel Jordánského údolí a oddálit tak izraelský plán na etnické vyčištění území a případnou anexi. Snaží se tedy (alespoň částečně) vykonávat to, co není obyvatelům z různých důvodů izraelskou administrativou umožněno. Tedy stavět školy, opravovat a zprovozňovat pumpy na vodu, opravovat či stavět obytné domy (zdemolované izraelskými úřady), stavět cesty, případně učit udržitelným způsobům stavitelství, tak aby poté sami obyvatelé mohli svůj dům opravit či znovu postavit. Stavění budovy, konkrétně školy ve vesnici Samra, jsem se osobně zúčastnil. Cihly jsou nepálené, vyráběné z hlíny, sena a vody. Spojované k sobě jsou opět směsí vody, hlíny a sena.

Druhou součástí práce JVS je kampaň, která má za cíl upozornit mezinárodní a také izraelskou veřejnost na podmínky okupace v Jordánském údolí. Ačkoliv je „ideologická“ součást práce různých organizací vždy poněkud problematická, přičemž JVS se svou účastí na (ne vždy nenásilných) demonstracích není výjimkou, je pravdou, že určitá forma osvěty je v případě Západního břehu potřeba. Obě strany konfliktu jsou pod velkou tíhou propagandy či pokřiveného veřejného mínění. Téměř pokaždé, když jsem se bavil s Izraelci o mé činnosti v Palestině, setkal jsem se „ochranitelskými frázemi“, ať si dám pozor, že je tam nebezpečno. Až na výjimky nikdo Palestince bezprostředně neodsuzoval, o bezpečnosti regionu však měli všichni jasno. Mállokdo si také uměl představit, že v „tom regionu okolo silnice číslo 90³⁷“ žijí komunity, kterým jsou bourány domy a které mají nedostatek vody.

4.4 Druhá strana mince

Jak jsem již napsal v úvodu, věnovat se izraelsko-palestinskému konfliktu není jednoduché. Ačkoliv z předchozí analýzy vyšlo najevo, že Izrael jednoznačně porušuje lidská práva na okupovaném území, není možné opomenout také opačný pohled na problematiku – přičemž ten by sám zaplnil několik bakalářských prací. Při hledání izraelské motivace k tak komplikovanému počínu, jako je dlouhodobá okupace, je třeba vycházet především z bezpečnostního hlediska. S ohledem na minulost, několik válečných konfliktů s okolními arabskými zeměmi a také s ohledem na současnou situaci, je pochopitelné že Izrael chce, jak tvrdí „ochránit sám sebe, svými prostředky“. Hlavním argumentem pro vojenskou

³⁷ Silnice číslo 90 je hlavní dopravní tepna protínající Jordánské údolí. Vede z jihu země kolem Mrtvého moře až téměř k severním hranicím Izraele.

přítomnost na Západním břehu z dílny Jerusalem Center for Public Affairs (2014a) je požadavek ubránitelné hranice: „Souzeno podle předchozích zkušeností, jediný mír, který přetrvává, je ten mír, který si Izrael může ubránit.“ Vitální v tomto směru je právě kontrola Jordánského údolí, které jsem rozebíral v předchozí kapitole. Přítomnost mezinárodních jednotek pod vedením NATO, které by dohlížely na Západní břeh (Světnička, 2014) Izrael odmítá. Postoj Izraele už jsem ostatně zmínil i v kapitole o Jordánském údolí.

Dlouhodobá okupace je jeden ze základních problémů izraelské demokracie (Dowly, 1998). Demokracie a její hodnoty jsou sice platné na území Izraele, ale ne na okupovaném území. „Kvůli ochraně osadnických dobrodruhů umírají vojáci. [...] Na udržování osad Izrael vynakládá miliardy dolarů. [...] a za osadnické hnutí platí na mezinárodní scéně.“ (Tureček, 2011, 181). Není tedy divu, že okupace měla a má mnoho odpůrců také mezi izraelskou laickou i odbornou veřejností. Směřuje Izrael k míru? Je ještě jeho společnost tolerantní? Neztrácíme jakožto Židé své lidství? (Chapman, 2003) Takové otázky padaly z úst izraelských politiků a akademiků. Podle jiných (které Chapman dále cituje) okupace uvolnila všechny špatnosti izraelského lidu: namyšlenost, lhostejnost, ješitnost... Existuje dokonce seznam takzvaných SHIT (Self-Hating, Israel-Threatening) Židů, kteří nenávidí Židy a ohrožují Izrael. „Nálepku SHIT si vlastně může vysloužit každý Žid, který si dovoluje zpochybnit základní nacionalistické teze, nebo dokonce kritizovat Izrael.“ (Tureček, 2011, 170) Shodnost zkratky s anglickým výrazem pro lejno není náhodná, označení má totiž urazit. Jak dále pokračuje autor, tvůrci seznamu, pravicoví židovští extrémisté už dali dohromady 9 000 jmen.

Během svého letního pobytu v Palestině jsem měl možnost cestovat také na území Izraele. Pohyboval jsem se často autostopem, který vždy fungoval bez problému. Utkvěl mi v paměti rozhovor po jednom nasednutí do auta, kdy po standardních seznamovacích frázích řidič řekl, že nás Izraelci berou tak rychle a nezištně, protože nechtějí být bojkotováni Evropany. Jak se totiž v nedávném rozhovoru pro Českou pozici vyjádřil Noam Chomsky, známý kritik židovského státu, Izrael je (podle něj) jedna z nejnenáviděnějších zemí na světě. „Porušují každé právo, které si můžete představit. Dokonce už i v Evropě prudce roste nedůvěra ke státu Izrael.“ (Houda, 2014) Pokud podle Chomského Izrael ztratí diplomatické krytí ze strany USA, zůstane v izolaci. Ať už má Chomský pravdu, nebo ne, je faktem, že obzvláště v souvislosti s boji v Gaze (ale i předtím) rostla v Evropě částečně obnovená vlna

antisemitismu³⁸, která v žádném případě nemůže vést k ničemu dobrému. Jakkoliv se mohou lidem přičítat praktiky izraelské vlády na okupovaném území, nelze vinit Izraelce a už vůbec ne Židy jako celek. Nelze zapomínat na to, že důvod, proč vůbec ke vzniku Izraele došlo, byl evropský antisemitismus.

Ani v případě palestinského pohledu není situace úplně jednostranná. Jak informoval Turečka (2011) palestinský novinář z Ramalláhu, tamní obyvatelé často hází na okupaci i své vnitřní problémy. Stejně tedy, jak Izrael (alespoň, co z rozhovorů s Izraelci vyplývalo), většinu svých kontroverzních válečných operací vysvětluje bojem s „teroristy z Hamás“³⁹, Palestinci naopak končí dialog u okupace. V palestinských médiích rovněž, na rozdíl od těch izraelských, které jsou k vlastní vládě často velmi kritické, neexistuje slovo kompromis. Do dnes vzpomínám, jak jsem seděl v obývacím pokoji domu palestinské rodiny ve městě Túbás a čekal na večeři. Bylo to zrovna uprostřed operace Ochranné ostří, kdy denně v Gaze umírali civilisté, včetně dětí. Na zapnuté televizi několik hodin běžely brutální záběry mrtvých dětských těl, zraněných lidí, vše doprovázené bojovnou hudbou a občas vystřídané obrázky mučedníků s vlajkami Hamásu na pozadí. Podotýkám, že se rozhodně o žádnou extrémistickou rodinu nejednalo. Mnohé děti v životě neviděly jiného Izraelce než vojáka či osadníka a některé chodí do školy provozované Hamásem. Takovéto instituce bývají zdobené portréty „mučedníků“ ze sebevražedných atentátů. Od nové palestinské generace – bohužel stejně jako té izraelské – pak lze těžko čekat velkou důvěru do budoucna.

5 Závěr

Konflikty na Blízkém východě není lehké zkoumat, široká veřejnost, ale i politici a často také akademici se velmi lehko nechají unášet předsudky a stereotypy. U izraelsko-palestinského konfliktu, „odvěkého střetu dvou náboženství, konfliktu moderní západní civilizace s barbarským islámem a nutné obrany nepřáteli obklopeného Izraele“, tomu není jinak. Jak totiž vyplývá ze studia literatury, ani jeden z výše zmíněných (obecně rozšířených) předsudků není pravdivý. Stejně tak není možné najít viníka, jednoznačné dobro či zlo, válku či mír. S pohledem nazpět se totiž i zdánlivé mírové smlouvy nezdaří být tak jednoznačným úspěchem.

Nebýt starověké římské okupace, nebyli by Židé v diaspoře, nebyť diaspory, neexistoval by

³⁸ Označení „částečně“ volím proto, neboť staré předsudky nikdy kompletně nezmizely.

³⁹ Na otázku, co by se tedy stalo, kdyby izraelské obranné síly opravdu definitivně porazily Hamás, nikdo z Izraelců nebyl schopen odpovědět.

antisemitismus, nebýt antisemitismu, nezačali by se Židé stěhovat do Palestiny a nevznikl by Izrael. Nebýt Izraele, nebyla by okupace. Okupace se však koná. Od roku 1967, kdy Izrael zvítězil v Šestidenní válce, je navzdory mezinárodnímu právu okupován Západní břeh Jordánu. Akt z principu věci dočasný v roce 2015 slaví 48. výročí.

Na ilegality izraelské okupace Západního břehu se shodne mezinárodní společenství, židovský stát svým konáním porušuje Ženevské úmluvy i Rezoluci OSN č. 242. Jádrem sváru je především transport civilního obyvatelstva na okupovaná území a zavádění vojenského práva pro palestinské občany. Ve velkém jsou také – jak upozorňují organizace Human Rights Watch a Amnesty International – porušována lidská práva.

Izraelská okupace má dopad na ekonomiku Palestinské autonomie. V roce 2010 tvořil ušlý zisk kvůli izraelským restrikcím 84,9 % HDP palestinských teritorií, v roce 2009 (částečně kvůli tomu) žilo něco málo přes pětinu palestinské populace pod hranicí chudoby. Ve své analýze jsem poměřoval jednotlivé dílčí problémy související s izraelskou okupací a zjišťoval, jak působí na výskyt chudoby v jednotlivých regionech.

Jedním z hlavních problémů izraelské okupace je tzv. zóna C. Palestinské území je na základě mírových dohod rozděleno na tři zóny. Zatímco komunity žijící v zóně A, B (pod civilní i vojenskou, respektive pouze civilní správou Palestinské autonomie) mohou užívat relativních svobod, lidé, kteří žijí v zóně C, spadají pod plnou kontrolu Izraele. Přístup Palestinců na půdu v zóně C je značně omezený, stejně tak jako volný pohyb, přístup k vodě či stavba domů a infrastruktury. S životem v zóně C je spjaté rozsáhlé porušování lidských práv a život v rámci ní souvisí s větším výskytem chudoby. Zóna C má rovněž – vinou nedostatečných povolení ke stavbě škol či chybějící infrastruktury vedoucí do školy – negativní vliv na nejvyšší dosažené vzdělání.

Zóny A a B jsou rozděleny do několika ostrůvků a přejezd mezi nimi je vinou kontrolních bodů či jiných objektů znesnadňujících volný pohyb problematický. Omezení pohybu se tedy netýká jen obyvatel zóny C, ale i ostatních Palestinců. Překážky v pohybu nutí palestinské obyvatele volit časově náročnější cesty a také zamezují přístupu na obdělávatelnou zemědělskou půdu. S intenzitou omezení pohybu roste i chudoba, restrikce totiž zvyšují nezaměstnanost. U zemědělského sektoru je vliv největší. Polnohospodářství je totiž na rychlém transportu – především kvůli cestám do města na trh – závislé. Checkpointy jsou také často místem porušování lidských práv. V roce 2002 se izraelský kabinet rozhodl postavit mezi Západním břehem a Izraelem tzv. separační bariéru. To vše s úmyslem

regulovat vstup Palestinců na území Izraele a tím omezit počet sebevražedných atentátů. 85 % bariéry vede přes palestinské území, povětšinou kolem izraelských osad a průmyslových zón. Území de facto anektuje k židovskému státu. Bariérou je ovšem také ovlivněno 497 820 Palestinců, přičemž obyvatelé lokalit poblíž zdi trpí větším výskytem chudoby.

Trnem v oku světovému společenství, Palestincům a také všem budoucím mírotvůrcům jsou židovské osady na palestinském území. V rozkolu s mezinárodním právem žilo v roce 2012 na Západním břehu 563 546 izraelských osadníků, přičemž v některých částech tvoří osadníci velkou část populace. Mnoho Izraelců by se bylo ochotno okupovaných území zřeknout, existence osad to ale dělá nesmírně obtížné. Jejich dopad na palestinské civilisty souvisí s problémy v zóně C (osady jsou mnohdy příčinou těchto problémů), vinou osadnictví jsou porušována lidská práva v otázce vlastnictví majetku, svobody pohybu a rovnosti práva na živobytí. Pozemky patřící osadám jsou pro Palestince nevyužitelné a obtížně přístupné, stejně tak jako vodní zdroje – Izraelci často oplocované. Nejvážnějším problémem je pak násilí. Za poslední desetiletí útoky osadníků vzrostly, dokonce i více, než samotní Palestinci očekávali. Mnoho útoků je pak tolerováno, někdy za přihlížení izraelských vojáků. Osadníci také bývají často s podporou vlády ozbrojováni.

Ačkoliv přítomnost armády na Západním břehu je v kontextu současné situace a historie obhajitelná, mnohé přešlapy izraelské armády se již tolerují hůře. OSN opakovaně vyjadřuje obavy z přehnaného používání síly ze strany izraelských jednotek při kontrole demonstrací a jiného vymáhání práva. Časté jsou kolektivní tresty. V roce 2013 bylo zabito izraelskými silami 27 Palestinců, nejvyšší číslo od roku 2009. Vojenský zákon uplatňovaný na okupovaném území také umožňuje tzv. administrativní vazbu – zatknutí a držení v cele bez obvinění nebo soudu na základě důkazů, které nejsou přístupné ani vězňům, ani právníkům. Při výsleších byli do roku 1999 skoro všichni Palestinci oběti alespoň jedné z forem mučení zahrnující kupříkladu bití, svazování v bolestivé poloze či izolaci od vnějšího světa. Administrativní vazba může trvat jeden až šest měsíců a je možné ji donekonečna obnovovat, přičemž zatčení se nevyhýbají ani dětem. Za posledních 11 let bylo zatčeno okolo 7 500 dětí. Represemi a kolektivními tresty se Izrael dostává do začarovaného kruhu, na který doplácí palestínští civilisté i civilisté izraelští.

Válkou a konflikty většinou nejvíce trpí venkovské roztroušené obyvatelstvo, v případě Západního břehu drží smutné první místo Jordánské údolí, oblast nacházející se u hranic

s Jordánskem. Tento region má pro Izrael mimořádný strategický význam a jeho obyvatelé vynikají svou zranitelností. 88 % regionu tvoří zóna C, která je v případě Jordánského údolí nedostupná. Zatímco osadníci v Jordánském údolí – povětšinou zemědělství businessmani – těží z výhod větších i než zbytek osadníků jinde na Západním břehu, původní obyvatelé trpí nedostatkem vody, jejich příjem vody na osobu na den je pětkrát menší, než doporučuje WHO. Přístup do Jordánského údolí je možný pouze po šesti silnicích, z toho čtyři jsou kontrolovány izraelskými checkpointy. Tisíce Palestinců v Jordánském údolí je v ohrožení nuceného opuštění svých domovů: na vině jsou především demolice, vyhánění z domovů kvůli vojenským zónám a také podmínky, které nejsou pro život přijatelné.

Izrael v Jordánském údolí – více než kdekoli jinde na Západním břehu – uplatňuje snahu o to, aby se původní obyvatelé odstěhovali. Region se snaží izolovat a případně anektovat. Odvolává se na bezpečnostní důvody, ty ale podle některých názorů již nejsou plně relevantní. Kvůli obzvláště úrodné půdě, která v údolí je, přichází v potaz také ekonomické důvody. Izraelská okupace – jako všude jinde na Západním břehu či v Gaze – v původních obyvatelích vzbuzuje nenásilný odpor. Jeden ze způsobů této reakce spočívá ve stavbě škol, obytných domů, zprovoznování pump, výstavbě infrastruktury – tedy v tom, co není obyvatelům z různých důvodů izraelskou administrativou umožněno.

Dlouhodobá okupace je jeden ze základních problémů izraelské demokracie a má tedy mnoho odpůrců mezi izraelskou i světovou, laickou i odbornou veřejností. Na druhou stranu však není možné – jak rádi Palestinci občas dělají – vinit okupaci úplně ze všeho. Není výjimkou, když palestínští obyvatelé hází na okupaci i své vnitřní problémy. Podobně jako Izrael obhazuje některé své vojenské přešlapy bezmezným bojem proti terorismu...

6 Literatura

6.1 Tištěné zdroje

Amnesty International. 2013. *Amnesty Interantional Report 2013*. London: Amnesty International

Bar-Tal, D. Halperin, E. Raviv, A. Rosler, N. Sharvit, K. 2010. Socio-psychological implications for an occupying society: The case of Israel. *Journal of Peace Research*.. 47 (1). 59–70

Bell-Fialkoff, A. 2003. *Etnické čistky*. Praha: Práh

Benvenisti, E. 1993. *The International Law of Occupation*. Princeton: Princeton University Press.

Boas, J. A. 2001. *Jerusalem in the Time of the Crusades*. London: Routledge

B'Tselem. 2011a. *Dispossession and Exploitation: Israel's Policy in the Jordan Valley and Northern Dead Sea*. Jeruzalém: B'Tselem

B'Tselem. 2013a. *Acting the Landlord: Israel's Policy in Area C, the West Bank*. Jeruzalém: B'Tselem

Čejka, M. 2007. *Encyklopedie blízkovýchodního terorismu*. Brno: Barrister & Principal

Čejka, M. 2009a. Theodo Herzl a současné dědictví jeho myšlenek. In: Herzl, T. *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*. Praha: Academia

Čejka, M. 2009b. *Judaismus a politika v Izraeli*. Brno: Barrister & Principal

Čejka, M. 2013. *Izrael a Palestina*. Brno: Barrister & Principal

Delisle. 2013. G. *Jeruzalém. Rok v rozděleném městě*. Praha: BB/art

Gerloff, J. 2002. *Komu patří Izrael?* Praha: Návrat domů

Herzl, T. 2009. *Židovský stát. Pokus o moderní řešení židovské otázky*. Praha: Academia

Human Rights Watch. 2014. *World Report*. New York: Human Rights Watch

Chapman, C. 2003. *Čí je země zaslíbená? Pokračující krize mezi Izraelem a Palestinci*.

Praha: VOLVOX GLOBATOR

Johnson, P. 1995. *Dějiny židovské národa*. Praha: Rozmluvy

Krupp, M. 2013. *Dějiny státu Izrael*. Praha: Vyšehrad

Mendel, M. 2000. *Náboženství v boji o Palestinu*. Brno: Atlantis

Mrázek, J. 2014. Povadlé arabské jaro. *Respekt*, 7. – 13. dubna 2014, 40–45.

Olišer, B. 2009. *Izraelské osudy. Tisíc a jedna pravda ve Svaté zemi*. Praha: P3K

PASSIA. 2012. Area C. The Key to the Two-State Solution. PASSIA: Jeruzalém

Putna, C. Rysová, H. 2009, *Svatá země. Dvě tisíciletí křesťanského putování: kameny a příběhy*. Praha: Dokořán

Sacco, J. 2001. *Palestine*. Seattle: Fantagraphics Books

The Public Committee Against Torture in Israel. 2013. *From the Testimony of a Palestinian Woman Prisoner*. Jerusalem: The Public Committee Against Torture in Israel

Tureček, B. 2011. *Nesvatá Válka o Svatou zemi*. Praha: Knižní klub

UNCTAD. 2012. *Report on UNCTAD assistance to the Palestinian people: Developments in the economy of the occupied Palestinian territory*. Geneva: Trade and Development Board

World Bank. 2011. *West Bank and Gaza. Coping With Conflict?* Washington, DC: The World Bank

World Bank. 2014. *Seeing is Believing. Poverty in The Palestinian Territories*. Washington, DC: The World Bank

World Bank. 2013. *Area C and the Future of the Palestinian Economy*. Washington, DC: The World Bank

Yehuda, L. 2006. *Odvrácená tvář palestinsko-izraelských vztahů*. Praha: G plus G

6.2 Internetové zdroje

Aaronson, T. Poort, D. 2013 French experts rule out Arafat poisoning. *Al Jazeera English*. 04 December. <http://www.aljazeera.com/news/europe/2013/12/french-experts-rule-out->

[arafat-poisoning-2013123145211499109.html](http://www.amnesty.org/en/press-releases/2013/12/3145211499109.html). [24-6-2014]

Amnesty International. 2014a. Operation Cast Lead. *Amnesty International: Campaigns*. <http://www.amnesty.ie/our-work/operation-cast-lead>. . [24-6-2014]

Amnesty International. 2014b. *Abducted Israeli teens must be released, Israel must cease collective punishment of Palestinians*. 16 June.

<http://www.amnesty.nl/nieuwsportaal/pers/abducted-israeli-teens-must-be-released-israel-must-cease-collective-punishment-p> [1-3-2015]

ARIJ, Palestinian Ministry of National Economy. 2011. *The economic costs of the Israeli occupation for the occupied Palestinian territory*. September.

<http://www.un.org/depts/dpa/qpal/docs/2012Cairo/p2%20jad%20isaac%20e.pdf>. [9-7-2014]

ARIJ. 2013. *Israeli Settlers' Violations*. May.

<http://www.arij.org/files/admin/specialreports/settlers%20violation%202013.pdf>. [14-7-2014]

BBC. 2003. The roadmap: Full text. *BBC: Middle East News*. 30 April.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2989783.stm. [24-6-2014]

BBC. 2007. Analysis: Palestinian suicide attacks. *BBC: Middle East News*. 29 January.

http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/3256858.stm. [23-6-2014]

BBC. 2014. Palestinian territories profile. *BBC: Middle East News*. 6 June.

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-14630174>. [24-6-2014]

BBC. 2015. Israel profile. *BBC: Middle East News*. 28 January.

<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-29123668>. [1-3-2015]

Bowen, J. 2014. Have MidEast talks failure killed two-state goal? *BBC: Middle East News*. 29 April. <http://www.bbc.com/news/world-middle-east-27210263>. [24-6-2014]

Breaking the Silence. 2011. *The South Hebron Hills*.

http://www.breakingthesilence.org.il/wp-content/uploads/2011/02/The_South_Hebron_Hills_Eng.pdf. [12-7-2014]

B'Tselem. 2006. Act of Vengeance: Israel's Bombing of the Gaza Power Plant and its Effects. *The Electronic Intifada*. 28 September. <http://electronicintifada.net/content/act->

[vengeance-israels-bombing-gaza-power-plant-and-its-effects/2812](#). [24-6-2014]

B'Tselem. 2011b. The Separation Barrier. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 1 January.

http://www.btselem.org/separation_barrier. [14-7-2014]

B'Tselem. 2011c. The West Bank. Settlements and the Separation Barrier. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. June.

http://www.btselem.org/download/20110612_btselem_map_of_wb_eng.pdf. [13-7-2014]

B'Tselem. 2012a. Background on East Jerusalem. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 8 July. <http://www.btselem.org/jerusalem>.

[11-7-2014]

B'Tselem. 2012b. The Separation Barrier – Statistics. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 16 July.

http://www.btselem.org/separation_barrier/statistics. [13-7-2014]

B'Tselem. 2012c. Background on violence by settlers. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 3 January.

http://www.btselem.org/settler_violence. [13-7-2014]

B'Tselem. 2013b. Planning & building in Area C. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 28 October.

http://www.btselem.org/planning_and_building/infrastructures_and_services_in_area_c.

[11-7-2014]

B'Tselem. 2013c. Statistics on Settlements and Settler Population. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 8 August.

<http://www.btselem.org/settlements/statistics>. [14-7-2014]

B'Tselem. 2014a. Land Expropriation and Settlements. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 23 January.

<http://www.btselem.org/settlements>. [22-6-2014]

B'Tselem. 2014b. Fatalities in the first Intifada. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*.

http://www.btselem.org/statistics/first_intifada_tables. [22-6-2014]

B'Tselem. 2014c. Israel in the West Bank: A 47-year-long temporary occupation. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*.
http://www.btselem.org/publications/47_year_long_temporary_occupation. [9-7-2014]

B'Tselem. 2014d. Encouragement of migration to the settlements. *B'Tselem - The Israeli Information Center for Human Rights in the Occupied Territories*. 1 January.
<http://www.btselem.org/settlements/migration>. [13-7-2014]

Cavendish, R. 2000. Jordan Formally Annexes the West Bank. *History Today*. April.
<http://www.historytoday.com/richard-cavendish/jordan-formally-annexes-west-bank>. [10-7-2014]

CBS. 2010. Population, by Population Group. *Statistical Abstract of Israel 2010*
http://www.cbs.gov.il/reader/shnaton/shnatone_new.htm?CYear=2010&Vol=61&CSubject=2. [20-6-2014]

Čejka, M. 2014. Výzva k vyváženějšímu českému přístupu k izraelsko-palestinskému konfliktu. *Blízkovýchodní stránky Marka Čejky*. 1. dubna. <http://blizky-vychod.blogspot.cz/2014/04/vyzva-k-vyvazenejsimu-ceskemu-pristupu.html>. [17-6-2014]

Defence for Children International Palestine. 2012. *Bound, Blindfolded and Convicted: Children held in military detention*. 22 May. <http://www.dci-palestine.org/documents/bound-blindfolded-and-convicted-children-held-military-detention-2012>. [29-8-2014]

Defence for Children International Palestine. 2014. *Growing up between Israeli settlements and soldiers*. 19 June. <http://www.dci-palestine.org/sites/default/files/settlerviolencereport.19june2014.pdf>. [14-7-2014]

Dowly, A. 1998. Obstacles to Democracy. *The Jewish State : A Century Later*. UC Press E-Books Collection, 1982-2004.
<http://publishing.cdlib.org/ucpressebooks/view?docId=ft709nb49x&chunk.id=d0e277&toc.depth=1&toc.id=d0e277&brand=ucpress>. [21-6-2014]

Duke, A. 2014. Ariel Sharon, former Israeli Prime Minister, dead at 85. *Cable News Network*. 12 January. <http://edition.cnn.com/2014/01/11/world/meast/obit-ariel-sharon/>. [24-6-2014]

- Epshtain, I. 2012 Demolishing homes, demolishing peace. *The Israeli Committee Against House Demolitions (ICAHD)*. 31 August.
http://www.icahd.org/sites/default/files/Demolishing%20Homes%20Demolishing%20Peace_1.pdf. [12-7-2014]
- Hartman, B. 2014. 50 days of Israel's Gaza operation, Protective Edge – by the numbers. *The Jerusalem Post*. 28 August. <http://www.jpost.com/Operation-Protective-Edge/50-days-of-Israelis-Gaza-operation-Protective-Edge-by-the-numbers-372574>. [1-3-2015]
- Houda, P. 2014. Noam Chomsky: Izrael si zneprátelil celý svět. *Česká pozice*. 5. června. http://ceskapozice.lidovky.cz/noam-chomsky-izrael-si-znepratelim-cely-svet-fnl-/tema.aspx?c=A140604_145138_pozice-tema_kasa. [22-6-2014]
- Human Rights Watch. 2013. *Israel: End Abusive Detention Practices* 24. February. <http://www.hrw.org/news/2013/02/23/israel-end-abusive-detention-practices>. [29-8-2014]
- Jerusalem Center for Public Affairs. 2014a. *Israel's Critical Requirements for Defensible Borders: The Foundation for a Secure Peace*. <http://jcpa.org/requirements-for-defensible-borders/>. [30-8-2014]
- Jerusalem Center for Public Affairs. 2014b. *Why Israel Opposes International Forces in the Jordan Valley*. <http://jcpa.org/why-israel-opposes-international-forces-in-the-jordan-valley/>. [28-9-2014]
- Jukl, M. 2005. Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: stručný přehled. *Český červený kříž*. <http://www.cervenkykruz.eu/cz/mhp/konvence.htm>. [7-7-2014]
- Lappin, Y. 2014. Bodies of three kidnapped Israeli teens found in West Bank. 30 June. *The Jerusalem Post*. <http://www.jpost.com/Operation-Brothers-Keeper/Large-number-of-IDF-forces-gather-north-of-Hebron-in-search-for-kidnapped-teens-361048>. [1-3-2015]
- Newman, D. 2014. Borderline Views: The implications of annexing the Jordan Valley. *The Jerusalem Post*. 1 June. <http://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Borderline-Views-The-implications-of-annexing-the-Jordan-Valley-337289>. [28-9-2014]
- OCHAOPT. 2012a. *Humanitarian Atlas*. December. http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_humanitarian_atlas_dec_2012_web.pdf. [11-7-2014]

OCHAOPT. 2012b. *The Humanitarian Impact of Israeli-declared “Firing Zones” in the West Bank*. 06 August.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_firing_zone_factsheet_august_2012_english.pdf. [11-7-2014]

OCHAOPT. 2012c. *The humanitarian impact of the takeover of Palestinian water springs by Israeli settlers*. 19 March.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_springs_factSheet_march_2012_english.pdf. [13-7-2014]

OCHAOPT. 2012d. *Humanitarian Fact Sheet on the Jordan Valley and Dead Sea Area*. 08 February.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_jordan_valley_factSheet_february_2012_english.pdf. [27-9-2014]

OCHAOPT. 2013a. *Area C of the West Bank: Key humanitarian concerns*. 22 January.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_area_c_factsheet_January_2013_english.pdf. [11-7-2014]

OCHAOPT. 2013b. *The Humanitarian Impact of the Barrier*. 09 July.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_barrier_factsheet_july_2013_english.pdf. [13-7-2014]

OCHAOPT. 2014a. *In the Spotlight: Area C Vulnerability Profile*. 05 March.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_fact_sheet_5_3_2014_En_.pdf. [11-7-2014]

OCHAOPT. 2014b. *Area C of the West Bank: Key humanitarian concerns*. 18 August.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_area_c_factsheet_August_2014_english.pdf. [28-8-2014]

OCHAOPT. 2014c. *Fragmented lives. Humanitarian Overview 2013*. 7 April.
http://www.ochaopt.org/documents/ocha_opt_annual_review_2014.pdf. [29-8-2014]

OCHAOPT. 2014d. *Gaza Crisis*. 7 July. <http://www.ochaopt.org/content.aspx?id=1010361>. [1-3-2015]

Permanent Observer Mission of the State of Palestine to the United Nations. 2010. *Palestine National Charter of 1964*. 21 September.

<http://www.un.int/wcm/content/site/palestine/pid/12363>. [20-6-2014]

PCBS. 2012. *Number of Settlers in the Settlements and Palestinian Population in the West Bank, by Governorate, 2012*.

http://www.pcbs.gov.ps/Portals/Rainbow/Documents/sett_2012_E_tab3.htm. [13-7-2014]

Sherwood, H. 2013. Israeli ministers back Jordan Valley annexation ahead of John Kerry visit. *The Guardian*. 31 December. <http://www.theguardian.com/world/2013/dec/31/israeli-government-jordan-valley-john-kerry-visit>. [28-9-2014]

Světničká, L. 2014. Ať na mír s Izraelem dohlédnou vojáci NATO, navrhují Palestinci. *iDNES.cz*. 17. února. http://zpravy.idnes.cz/palestinci-chteji-na-zapadnim-brehu-vojaky-nato-f5r-zpr_nato.aspx?c=A140217_135558_zpr_nato_inc. [30-8-2014]

The Public Committee Against Torture in Israel. 2014. 1999 to the present. *Torture in Israel*. <http://stoptorture.org.il/en/skira1999-present>. [29-8-2014]

Trachtová, Z. 2014. Expert: Izrael se chová jako spratek, Hamas jak z učebnice pro teroristy. *iDNES.cz*. 13. července. http://zpravy.idnes.cz/rozhovor-o-bojich-mezi-izraelem-a-palestinou-fn2-zahranicni.aspx?c=A140713_132510_zahranicni_zt. [29-8-2014]

Udasin, S. 2014. Egged adds six new bus lines in Judea and Samaria after locals complain of need to hitchhike. *The Jerusalem Post*. 2 July. <http://www.jpost.com/National-News/Egged-adds-six-new-bus-lines-in-Judea-and-Samaria-361216>. [29-8-2014]

United Nations Security Council. 1967. *Resolution 242 (1967) of 22 November 1967*. <http://unispal.un.org/unispal.nsf/0/7D35E1F729DF491C85256EE700686136>. [20-6-2014]

UNRWA. 2014 Palestine Refugees. *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*. <http://www.unrwa.org/palestine-refugees>. [19-6-2014]

UNRWA. 2015a Where We Work. *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*. <http://www.unrwa.org/where-we-work>. [1-3-2015]

UNRWA. 2015b. GAZA SITUATION REPORT 81. 26 February. *United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East*.

<http://www.unrwa.org/newsroom/emergency-reports/gaza-situation-report-81>. [1-3-2015]

Veselý, D. Daniel Veselý: Pátrání po unesených studentech na Západním břehu vyústilo v

kolektivní trest. *ČRo Plus*. 24. června. <http://www.rozhlas.cz/plus/nazory/zprava/daniel-vesely-patrani-po-unesenych-studentech-na-zapadnim-brehu-vyustilo-v-kolektivni-trest--1366726>. [29-8-2014]

Weibel, C. Seam Zone keeps Palestinian children in limbo, disrupting education. *UNICEF*. 21 May. http://www.unicef.org/infobycountry/oPt_62454.html. [13-7-2014]

Židovský tiskový a informační servis. 2014. Zpravodaj OSN pro lidská práva na palestinských územích obvinil Izrael z „etnických čistek“. *Židovské komunity ve světě*. 21. března. <http://www.ztis.cz/rubrika/zidovske-komunity-ve-svete/clanek/zpravodaj-osn-pro-lidska-prava-na-palestinskych-uz>. [9-7-2014]